

Ангел Каралийчев

Тримата братя и златната
ябълка

БАЩАТА РАЗКАЗВА ЗА ГУЩЕРЧЕТО

Имаше един стар селски дом, направен от дърво и камък. Покривът му приличаше на овехтяла ръждива шапка с отпуснато надолу кръжило. Изпод шапката гледаха към двора две дълбоки прозорчета, замрежени с кръстовидни дървени решетки. Щърково гнездо се беше наместило върху каменната плоча на белосания комин. Над гнездото шумолеше, разперил клони, вековен сенчест орех. Тежка дъбова врата, нашита с ковашки гвоздеи, скърцаше продължително и жаловито. Наперен петел се разхождаше пред вратата и кълвеше разпилени овесени зърна.

Един ден, щом петелът разпери крила, проточи шия и гръмогласно изкурига – приказката започна.

Най-напред се разтвори дъбовата врата. Блеснаха озарените от, изгряващото слънце шарени паници и медници, окачени на дървени куки под полицата. Котката, задрямала до камината, стана, протегна се изгърбена и бавно прекрачи прага. Крадешком тръгна към градината да гони врабчета. Миндерът в широката стая беше послан с дългорунни китени алища и шарени възглавници. Върху мия дера седеше старец на преклонни години. Над главата му върху два побити гвоздеи висяха на стената дървен лък и колчан със стрели.

Пред стареца стоеха прави трима мъже. Гологлави. Калпаците си държаха в ръцете.

Те бяха тримата синове на стареца:

Най-големият,

Средният и

Най-малкият.

Първите двама се пъчеха пременени и накичени. На калпаците им се ветрееха пера паунови. Копринените им пояси спускаха дълги алени ресни до бедрата. Ботушите им стигаха до коленете. Най-малкият се гущеше зад тях, нескопосно облечен, опасан с колан от лико, несресан, както му е редът. Босоног. Перчемът му паднал върху челото. Очите му горяха като два живи въглена.

Белобрадият старец изгледа синовете си, от главите до петите и рече:

– Повикал съм ви, чеда мои, да ви кажа, че тази нощ ще пристигне ламята!

При тия думи Най-големият брат и Средният се стъписаха, стреснати и уплашени. Най-малкият прехапа устни и направи една крачка напред, приближи се до баща си.

– Що думаш, тате? Каква ламя? – попита Най-големият.

– Ще ви кажа. Затворете първом вратата. Натиснете и заключалката. Никой друг не трябва да узнае какво съм ви казал. Само вие.

Тогава Най-големият брат се обърна към Средния и му каза:

– Заклучи вратата!

А Средният блъсна Най-малкия:

– Тичай да заключиш вратата!

Най-малкият покорно изпълни поръката. Затвори вратата и намести заключалката. Сетне се върна и седна на чергата до бащините си нозе. Големият и Средният се отпуснаха върху миндера от двете страни на баща си.

Старецът се втренчи към светлите прозорчета сякаш призова спомените си, поглади с длан брадата си и започна:

– Преди много, много години, когато бях малък, вашият дядо ме води да напаса козичката в Камендолската гора. Там, както знаете, има едно сухо каменисто корито. По онова време на двата бряга висеха клони престарели дървета с напукани дънери. Над коренищата им растеше златистозелен мъх. Моята козичка се беше възправила на една леска и се мъчеше да захапе най-долното клонче. Звънчето й трепкаво дрънколеше, а брадицата й се мяткаше насам-натам. Аз бях седнал на един напечен пън и надувах дудучето си. През рамото ми тегнеше торбичка, пълна с диви крушки, на кръста ми висеше кратунка.

В суходолието имаше островърх сив камък. Най-отгоре беше изпъзляло гущерче, такова едно малахитово, с рубинени очички, а гърбецът му сякаш беше посипан със скъпоценни камъчета. Извило очички към мене, то ме гледаше и слушаше захласната свирката ми.

Изведнъж тежък тътнеж разгърси гората и се понесе в дълбочината като грохот на кервански коли, натоварени с празни бъчви-возилници.

Аз погледнах към небето: там се носеха страшни буреносни облаци. Една светкавица разкъса облаците. Силна гръмотевица удари гората. Изплашени птици изхвъркнаха с писък от гнездата си и се пръснаха в пущинаците – където им видят очите. Едри дъждовни капки захванаха да ръсят шумака, затупкаха по напечените камъни, изведнъж окъпаха гущерчето. Но то не мърдаше от мястото си, с наслада размахваше опашката си и се радваше на дъждовната прохлада.

Аз оставих свирнята, изтичах към козичката, хванах я за

нашият и я повлякох към сухия дънер на един дъб, изгърбушен от гръмотевица. Подслонихме се двамата в хралупата. Само носят ми остава да стърчи навън.

Рукна проливен дъжд, сякаш се изливаше из ведро, а гушерчето все още не мърдаше от мястото си. Стоеше като заковано.

По едно време гръмотевиците заглъхнаха. Облаците отминаха бързо, насметени от невидимата метла на вятъра. Разлюлените клони се укротиха. Дъждът изведнъж секна. Слънцето подаде главата си върху избистреното небе и цялата гора блесна с елмазна хубост. Птичките се залюляха върху клончетата с намокрени опашки и весело зачуруликаха.

Измъкнах козичката от хралупата и я пуснах да тича по влажната трева.

Но ето че суходолието изведнъж оживя. Като стена пристигна мътен порой. Той мъкнеше камъни, прекатуряше дървета, подкопаваше ронливия бряг. На бърза ръка заля цялото корито. Всичко наоколо захвана да бучи.

Само острият камък с гушерчето стърчеше над клокочештатавода, Злочестото животинче се беше вкопчило в камъка, въртеше главичката си, махаше тревожно с опашката си, мигаше уплашено и тънко писукаше с гушерското си гласче: „Олелеее! Няма ли кой да ми помогне?“

Аз чух неговия вик за помощ, извърнах се изведнъж и като видях на какъв огън се пече малката гадинка, сърцето ми се сви от болка. А гушерчето пискаше още по-силно: „Батенце! Батенце!“ – „Не бой се, иди!“ – отговорих му и като грабнах от земята козарската си тояга, насочих я с разтреперани ръце над мътната вода, но тоягата излезе къса. Не можа да стигне до камъка. Бре, ами сега? Огледах се безпомощно наоколо.

А гушерчето се беше изправило на задните си крачета, махаше с предните и пискаше сърцераздирателно: „Отиде на татя гушерчето! Загива наследникът на гушерския престол!“ – „Я, то се побърка от страх!“ – рекох си аз и бързо съблякох дрехите си. Безстрашно се бухнах в поройната вода. Стихията ме блъсна с голяма сила и се опита да ме повлече надолу, но аз напрегнах сили, почнах да гребя с ръце като с лопати и най-сетне се добрах до камъка. Като приближих, махнах нагоре с ръка и викнах на гушерчето: „Скочи върху главата ми!“

Гушерчето рипна върху главата ми и вкопчи ноктите си в косата ми. Обърнах се назад, но реката ме надви и ме повлече надолу. Опита се да ме удави. Захвана да ме блъска ту към брега, ту навътре. Набута ме в един опасен въртоп. Задъхан и омаломощен, най-сетне се докопах до един корен, напрегнах сетне сили и се измъкнах на брега. Търкулнах се

и отпуснах хлава на тревата. Дишах тежко, едвам си поемах дъх.

Гушерчето запълзя по гърдите ми и се заслушваше дали бие сърцето ми.

Когато дойдох на себе си, аз се надигнах, потърках си очите и отидох за дрехите си. Облякох се, подсуших се и се наведох да взема гушерчето от земята. Помилвах си го кротичко, а то ми проговори и рече: „Хайде, батко, да вървим!“ – „Къде?“ – попитах го аз. – „В Голямата пещера при цар Гушер. Той ми е баща. Голям владетел е моят баща. В негови ръце се намират всичките подземни съкровища. Баща ми е много добър. Като узнае какво си направил, за да ми спасиш живота, ще сграби с две шъпи скъпоценни камъни и ще посегне да ти ги изсипе в торбичката, но ти камъни не вземай!“ – „А какво да поискам?“ – рекох му. – „Искай белокорото дръвче, дето е посадено в пръстеното гърне!“

В ГОЛЯМАТА ПЕЩЕРА

Дълго вървахме по една камениста козя пътечка, додето стигнем гущерската пещера. Гущерчето стоеше на рамото ми, гледаше напред и викаше на ухото ми: „Още малко! Още малко!“

Най-сетне пред очите ми блесна вратата на пещерата, направена от слодени плочки, цялата поръсена със звездички като очите на гущерчето.

„Стигнахме!“ – радостно извика гущерчето и скочи на земята.

Чевръсто изпъзля към вратата, хвана се с нокътчетата си и се покатери нагоре между звездичките до ключовата дупка. Надникна през нея и рече: „Куку!“

Пещерната врата скръцна и се отвори. Две вкаменени кучета с очи като големи паници мигом оживяха и ни преградиха пътя, но гущерчето им викна „циба!“ я те подвиха опашки, дадоха ни път, застанаха на местата си и пак се вкамениха. Влязохме вътре.

Пещерата беше приказно хубава. Навсякъде блещукаха кристали, големи като лешници и орехи, а имаше и блестящи камъни колкото кокоши яйца.

На трон, направен от ръката на нечуван майстор, седеше цар Гушер с коронка на главата. На коронката му горяха три реда камъни: първият ред – тъмночервени рубини като малини, вторият ред – жълтозелени изумруди като бистра морска вода, а третият – огнени топази като очи на папагали. Цар Гушер беше големичък като котарак. Жезълът му – издялан от златист планински кристал. На шията му имаше гранатова огърлица, на раменете му – наметало, изтъкано от тънки златни жички.

Щом видя своето малко гущерче, той се изправи на задните си крака, подпря се на жезъла си и почна да трепери от радост.

„Къде се дяваш, чедо мило?“ – със задаван глас се обърна той към гущерчето.

А то подскочи като рибка и по жезъла се изкачи върху рамото на баща си. Захвана да му шепне нещо на ухото. Старият Гушер, опулен, плесна с ръце и се хвана за главата. Гущерчето пак приближи главичката си до ухото му и продължи да му разказва на каква опасност съм изложил живота си, за да го спася. Когато млъкна, царят, покъртен от всичко, което чу, се обърна към мене, изгледа ме с благодарност и мълчаливо ми направи знак да вървя след него.

Закрачи, цар Гушер напреде ми под сводовете на пещерата. Кристалният му жезъл почукваше по стъклените плочи на пода, опашката му се влачеше като зелена змия.

Аз пристъпвах плахо подир него и гледах, зяпнал от учудване. Главата ми се завъртя, очите ми се замрежиха. Такава вълшебна пещера и насън не бях виждал. Стигнахме на едно място, където скъпоценните камъни грееха като разрината жар в пещ. Тогава цар Гушер изви глава към мене и рече: „Избирай! Което си харесаш, твое да бъде!“

Аз наведох глава и тихо отвърнах: „Камъни не ща“ – „А какво!“ – панавъси се Гушерът. – „Искам белокорото дръвче, дето расте в пръстено гърне!“

Цар Гушер се стъписа изненадан, сякаш искаше да каже: „Знаеш ти какво да избереш, не си вчерашен.“

И бързо закрачи. Златното му наметало се развя и зашумоля, Като стигна дъното на пещерата, той се наведе и хвана с две ръце едно просто гърне, в което току-що се беше разлистила млада фиданка, Пристъпи към мене предпазливо, сякаш носеше скъпоценна чаша, пълна с вълшебно питие, подаде ми гърнето и започна да подсмърча и да си бърше очите, С мъка се разделяше от фиданката; „Сине човешки – рече той, – отнеси тая чудна фиданка у дома си, Посади я на потайно място, където никой не стъпва. Когато десет пъти опадат листата на дърветата, тя ще почне да ражда всяка година по един златен плод. Плодовете на фиданката изаяж, а семките им пръсни по градините – да поникнат още много фиданки и да се развдят по цялата земя. За туй добро поколенията не ще те забравят никога.“

Аз отнесох гушерското гърне вдън гората Тилилейска и посадах фиданката там, където човешки крак не е стъпвал. Десет пъти окапваха листата на дърветата и на мястото им се раждаха нови. На единадесетата година, през оная нощ, когато кошутата извежда за първи път сърнето си на водопой, върху най-горното клонче на моето дърво се появи розов цвят. До полунощ листенцата на цвета окапаха, плодчето наедря, стана като юмрук и почна да жълтее. Но щом ябълката узря, от Долна земя с гръм и трясък пристигна Ламята, захапа ябълката и я отнесе. На другата година се случи същото. Цели петдесет лета Ламята ми отнася ябълките. Не можах да откъсна нито една. Снощи вечер, като вървах през гората, видях кошутата и сърненцето ѝ – тичат между дърветата. И се досетих, че днес в полунощ ще дойде Ламята за петдесет и първи път. Един от вас трябва да я убие!

Като чуха бащините си думи, Най-големият и Средният брат

скочиха на крака и се уплашиха.

Средният каза:

– То се знае, че тази работа ще я свърши Най-големият. Негово право е, защото е първороден син.

Най-големият трепна и отвърна:

– Отстъпвам ти правото си!

Тогава Най-малкият излезе напред и застана решително пред баща си:

– Тате, нека ида аз!

Най-големият, го погледна с присмех, хвана го за ръкава и го дръпна назад.

– Ти ли, бе? – рече той. – Щом зърнеш Ламята, ще си глътнеш езика от страх и ще ти затреперат гащите! Махай се оттук! Иди да правиш къщичка от пепел!

Бащата дигна десница, да ги помири, и рече кротко:

– Не се карайте, ами се надхващайте!

И като взе патерицата си от къта, където беше исправена, той я подаде на Най-големия:

– Дръж!

Най-големият хвана патерицата за най-долния край. До неговата ръка сложи десница Средният брат, а над него – Най-малкият. Десниците се изредиха до три пъти, докато най-горния край на патерицата остана в ръката на най-големия:

Най-малкият викна със завист:

– Блазе ти, бате!

Най-големият се накокошини като пуяк и се изпъчи: – Добре, ще ида да покажа кой съм аз! Дай ми, тате, оръжията! И като се обърна към Най-малкия, той го блъсна към вратата.

– Не ме гледай като теле в шарена каруца, ами бягай вконюшната да ми оседлаеш коня!

СРЕЩАТА НА НАЙ-ГОЛЕМИЯ С ЛАМЯТА

Най-големият брат излезе през отворената порта на кон. Беше въоръжен до зъби. През рамо преметнал един огромен лък. Десетина стрели подаваха перките си от колчана му. Над пояса му лъщяха кока лените дръжки на два габровски ножа и един черногорски пищов. На дясното му бедро висеше ножница на крива сабя и се клатушкаше топчест боздуган с шипове, на лявото се люшкаше топориската на секира, остра като бръснач. Конят едвам мъкнеше конника и оръжията му. Наближаваше полунощ. Целият свят беше заспал дълбоко. Всяко око – затворено, всяка уста – замлъкнала, всяка ръка – отпусната. Месечината, като го видя, трепна и се направи на изплашена:

– Малеее – прошепна тя, – колко си страшен!

– Не съм страшен, а съм безстрашен! – отговори натъртено Най-големият.

– А мога ли да попитам къде отиваш? – попита светлата небесна скитница.

Най-големият брат отговори, без да погледне нагоре:

– Не е твоя работа!

– Тогава няма да ти светя! – разсърди се месечината и се потули зад един облак.

Настана мрак. Далечно в глухата тишина забуха бухал. Конникът страхливо се озърна, смахмузи коня и препусна стремглаво. Конските копита затупуркаха по камъните към пустата гора Тилилейска. Когато навлезе между дърветата, Най-големият брат дръпна юздата на коня и го спря. Сложи ръка на челото си и дълго се визира. Нищо не се виждаше. Само мънички светулки прелитаха в пущинаците и тътнеше гласът на бухала. Пак препусна. Додето стигне на потайното място, гореща пот обля гърба на коня под седлото. Любопитната месечина крадешком погледна през пролуката между два облака и за миг огря едно старо ябълково дърво. Върху най-горното клонче на дървото блестеше и се люшкаше златна ябълка, голяма колкото юмрук. Наляво от ябълката стоеше като замръзнал страж висока тъмна копа.

Конникът скочи на земята. Хвана запъхтения кон за юздата и го отведе при копата. Пусна го да пасе. Сنيши се и коленичи в тревата. Сложи секирата до себе си. Измъкна от пояса си единия нож и го захапа. Втренчи очи към ябълката и почна да се блещи, за да изглежда страшен.

По едно време се досети за лъка, сне го от рамото си, изкара стрела от колчана, опъна тетивата и пак се вторачи в полумрака.

Месечината зашепи устни, за да не прихне от смях, измъкна се изпод облака като търкулнато кълбо и грейна с цялата си хубост. Наоколо стана видело и светло. Изневиделица срещу въоръжения пазач размаха разперените си ръце едно дрипаво бостанско уплашило.

– Ламята иде! – проговори на себе си Най-големият брат и зъбите му затракаха. Ножът падна от устата – му. С уплашен глас той се провикна: – Предай се или ще ти забия една стрела в кратуната!

Бостанското плашило направи с едничкия си крак два скока напред към него и кресна:

– Ти ли, бе? Знаеш ли кого плашиш? Най-големият брат захвана да мънка:

– Аз... аз... не искам да те плаша.

– Тогава що щеш тука?

– Дошъл съм... за ябълката!

– Ябълката ли? Ей сега ще ти дам аз една ябълка, че да ме запомниш!

И като подскочи още един път, плашилото разпери заплашително ръцете си. Най-големият брат захвърли лъка, изправи се и обърна гръб. Втурна се да бяга в нощта. И както тичаше, окаченият на колана му боздуган го удряше отзад.

– Олелеее! – викаше бегачът и цепеше тъмнината.

– Дръжте го! Крадец! – разлютено крещеше плашилото и смешно подкачаше подире му.

Но ето че оня с боздугана се препъна в ножницата на кривата си сабя, падна и захвана да рита. Плашилото го настигна. Наведе се, хвана несръчно, както куклите го правят, с две ръце дръжката на сабята си, изкара я от ножницата и почна до го бие: – На! На! На ти ябълка! Искаш ли още? А Най-големият брат си дереше гърлото:

– Не ща ябълка! Само ти се моля да ме оставиш жив!

– Тъкмо в тоя миг Ламята – пристигна с гръм и трясък: Очите й грееха като прожектори. Всяко листенце на ябълковото дърво се виждаше.

Плодът най-горе блещукаше като малка зачервена месечина. Чудо-вището отвори устата на едната си глава, без да бърза, изкара навън дълъг огнен език, откъсна с него ябълката и я намъкна в зиналото си гърло. Конят, който пасеше до копата, се подскрижи и тревожно изцвили.

Ламята трепна, насочи към него ламските си очи и го закова на място. Спусна се към копата, разтвори широко устата си и го налапа.

Намъкна го в гърлото си заедно със седлото и се облиза.

– Много сладко било – рече си тя конското месо. Сега разбирам защо вълците налитат на коне.

Сетне се обърна изведнъж, разтвори страшните си крила и се понесе над горските върхари. Подире ѝ остана само една дълга огнена опашка.

След малко на полянката се върна плашилото – и промърмори:

– Прогоних го! Мене тука старецът ме е поставил давардя златната ябълка. И ще я увардя!

И замръзна на мястото си.

Месечината, която беше свидетелка на всичко, що се беше случило, поделата замислено глава.

СРЕДНИЯТ БРАТ ОТИВА ДА ВАРДИ ЯБЪЛКАТА

На другата година доде ред на Средния брат да варди златната ябълка. Той беше мъж едър и наклан. Коланът опасваше корема му като обръч на бъчва. Очите му час по час се затваряха за сън. Прозявката не слизаше от устата му. Бащата му каза:

– Сине мой, миналата година твоят брат не можа да уварди ябълката. Той изтърва и коня, с който замина да убие Ламята. Сега надеждата ми е в тебе. Вземи втория кон от яхъра и тръгвай към Тилилейска-та гора!

Средният брат се почеса по тила и като бутна с лакът Най-малкия, продума:

– Иди да ми доведеш коня!

Неохотно окачи лъка през рамото си, намести стрелника на кръста си, дигна боздугана, но като усети колко е тежък, пак го остави на мястото му. Попита баща си:

– Тате бе, тази нощ къде ще спя? Бащата тъжно отвърна:

– Няма да ти остане време за сън, синко!

Най-малкият брат доведе коня пред вратата. Средният запухтя, засили се и се опита да прехвърли единия си крак през седлото, но не можа да яхне добичето. Тогава Най-малкият го хвана през кръста, повдигна го мъжки и го намести върху седлото. Подаде му калпака. Изтича напред и отвори портата.

Конникът потегли и излезе навън кандил-мандил. Когато навлезе в Тилилейската гора, за да не заспи, той започна да си тананика:

Юнак върви през горица зелена,
той отива люта ламя да бие...

Ето я потайната полянка с ябълковото дърво и копата. Конникът пристигна едвам-едвам, прозя се продължително, дигна ръцете си нагоре и се протегна:

– Аааах!

Изневиделица напреде му изскочи плашилото и се развика:

– Стооой!

Средният брат му отвърна:

– А бе, не видиш ли, че съм спрял? Плашилото строго попита:

- Защо си дошъл?
– Дошъл съм да гоня Михаля – отвърна Средният брат.
– А не те ли е страх да ходиш нощем в тая опасна гора?
– Тц! Не ме е страх – поклати глава конникът, – но страшно ми се спи. А ти кой си?
– Аз съм Петко Страшника! – отвърна плашилото.
– Какво правиш тука?
– Вардя ябълката.
– Кой те е наредил на тая служба?
– Дядо Върбан, стопанинът на ябълката.
– Баща ми значи – кимна с глава Средният брат. – Чудесно. Слушай, Петканчо, тази нощ, както е казано в приказката, ще пристигне Ламята от Долна земя. Аз трябва да ѝ светя маслото, но как, когато умирам за сън! Моля ти се, бъди добър, убий я ти наместо мене! На ти лъка, на ти стрелите!

И като сне лъка от рамото си и извади стрелите от колчана, Средният брат ги подаде на плашилото.

Петко протегна напред ръцете си да хване лъка, но нали нямаше пръсти, изгърва го на земята.

Средният брат слезе от коня, взе лъка от земята и го окачи върху едната Петкова ръка. Колчана със стрелите надяна на шията му. Сетне занарежда:

– Ей там от оная копа ще си наскубя меко сенце, ще си го постеля и ще се изтегна. Щом месечинката ме погали със златното си перце – аз ще заспя, а ти убий Ламята! Няма да я жалиш! Като я свършиш, донеси ми златната ябълка и не забравяй да наглеждаш коня ми. Ох, как ми се спии!

Прозя се дълго и сладко. Сетне приближи до колата, наскуба си сено, постла го и легна възак. Загледа се към месечината, която му се усмихна дяволито, и притвори очи. Захърка.

Петко Страшника Стоеше замръзнал на пост и въртеше очите си наоколо.

Настъпи полунощ. Под ябълката като видение преминаха безшумно кошутата и сърненцето ѝ. Мушнаха се в гъсталака и слязоха към езерото.

Изведнъж тежък гръм и трясък разгърси гората. Месечината пробягна надолу, сянката на копата се удължи и закри заспалия Среден брат. Над горските върхари се понесоха шест светлини, които бързо се уголемиха. Те бяха очите на приближаващата троеглава Ламя. Петко се

възправи срещу чудовището и с разтреперани ръце се опита да опъне тевивата на лъка, но нали нямаше пръсти – лъкът се изхлузи от ръцете му и падна на земята. Тогава той се уплаши здравата и се опита да извика, ала не можа да каже гък, защото езикът му се беше сковал.

Ламята зина, пое с огнения съскащ език на средната си глава ябълката от върха на дървото ѝ се огледа наоколо. Видя коня.

– И тая година са ми докарали кон! – рече тя зарадвана и се спусна към животното. Отвори уста, рече – ам! – и го лапна. Протегна шия, удължи я, за да не заседне на гърлото ѝ.

Сетне се обърна към Петка, който трепереше като лист, помириса го и запряхтя недоволна.

– Не си бил жив, а мязаш на човек! – викна тя презрително и се обърна назад.

Литна над горските върхари. Затрещяха клоните, приведоха се тревичките. Подир чудовищната гостенка остана лъкатушна огнена сянка.

НАЙ-МАЛКИЯТ БРАТ ПОЕМА ЛЪКА

Търкулна се още една година. Най-малкият син рече на баща си:

– Настана моят ред. Тате, тая нощ аз ще вардя ябълката! Дядо Върбан поклати глава с горчива усмивка:

– Твоите по-големи братя не можах да я увардят, че ти ли, момче голомеше? Но щом като си рекъл – опитай!

И като му подаде лъка и стрелите, старецът продължи:

– Кон не мога да ти дам, защото Ламята изяде храненияите ми коне. В яхъра има само едно магаре. Ако не те е срам да яхаш магаре – вземи го.

– Защо да ме е срам? – усмихна се Най-малкият и отиде в яхъра да изведе магарето.

Хвана го за поводата и го дръпна от яслата, но магарето се опъна. Той го теглеше напред, а то се дърпаше назад. Ура-тута, най-сетне го измъкна на двора и се метна пъргаво отгоре, му. Като видяха братата си върху магарето, големите почнаха да му се присмиват. Единият рече:

– Пила коза вино, че тръгнала към гората да се бори с вълка!

А другият попита:

– Къде отиваш, братче, с този крилат змей? Най-малкият нищо не им отговори, а смахмузи магарето и препусна. Магарето ревно гороломно, хвъркна нагоре и наместо да мине през отворената порта – прескочи високия дядо Върбанов зид и се понесе като същински вихрогон. Дим се дигна подире му. Месечината, която гледаше отвисоко, прехапа устни: такъв ездач и такова пламенно магаре тя не беше виждала никога.

Когато магарето навлезе в гората – дърветата се оттеглиха из-попалшени наляво и надясно, за да му сторят път. Птиченцата в гнездата, се стреснаха, подадоха главички изпод крилата на майките си и се ококориха, но щом видяха хвърковатото нещо – мигом се мушнаха в перушината и зашепнаха:

– Олеле мале, че страшно!

Но Петко Страшника се възправи неустрашим пред запъхтияното магаре и викна:

– Стооой!

Най-малкият брат закри очите си с ръка, ужким беше уплашен, и рече:

– Моля ти се, Петко, не ме плаши, защото сърцето ми ще се пукне от страх. Остави ме да убия Ламята!

Плашилото размаха ръце:

– Убий я, бате! Но без мене къде? Ако аз не ти помогна – твоята песен е изпята!

– А как ще ми помогнеш, Петканчо? – попита Най-малкият.

– Как ли? – щом се зададе Ламята, аз ще изрева страшно като мечка, тя ще се уплаши, а пък ти удрай по главата.

– Добре си го намислил – рече Най-малкият брат и скочи от магарето. – Сега стой и не мърдай, а пък аз ще се потуля в клоните на онуй дърво, дето е зад копата.

И като отиде при дървото, момчето прегърна дънера му с две ръце и се изкачи нагоре като котка. Стуши се в разлистените клони и опъна тетивата на лъка. Замръзна на мястото си с очи втренчени нататък, откъдето щеше да се зададе Ламята. А Петко, за да не остане назад, подскокна, тъй както може да подскача всяко бостанско плашило, и се хопна върху копата. Поби единствения си крак най-горе в сеното, сложи ръка върху челото си и се облещи.

Зъби трака – ламя чака!

Настана полунощ. Под ябълката безмълвно се плъзна кошутата със сърненцето си.

Изведнъж в далечината затътна гръм, трясък разтърси нощната тишина. Пристигна Ламята. Този път тя беше сърдита за нещо. Очите й грозно пламтяха. Цялата гора се запали. Петко се опита да изрева, но не можа, защото му се беше схванал езикът от страх. Магарето вихром обиколи три пъти около ябълката и процвили като кон.

Ламята се втурна право към дървото. Отвори устата си. Езикът й се подаде навън като огнена лопата. Тъкмо когато дъхът на чудовището разклати клончето със златната ябълка – една стрела звънна и прониза ламския език.

Ламята нададе страховит рев. Магарето са прескунди три пъти; презглава, а Петко падна в несвяст, олюля се насам-нататък, размаха вдървените си ръце и се събори от копата надолу с главата.

– Щом зарасте раната ми – пак ще се върна! Тогава да му мислите! Дърветата с корените ще изтръгна! – закани се Ламята.

И като се втурна яростно – тя помете цялата гора. А Петко Стрешника се беше проснал на очите си и не мърдаше.

ПО СЛЕДИТЕ НА ЛАМЯТА

Дядо Върбан и двамата му големи синове стояха прави пред пътна врата и се взираха в далечината. Чакаха.

– Изведнъж се чу силен тропот. Пристигна вихреното магаре. От него скочи Най-малкият брат – възбуден, запъхтян. Бащата протегна ръце към него и попита с тревога:

– Какво стана, сине, уби ли я?

– Не съм, тате – отвърна Най-малкият, – само езика ѝ пронизах с една стрела.

– А златната ябълка?

– И този път я отнесе!

Като чу какво е станало, бащата въздъхна-дълбоко и съкрушено отпусна глава.

Тогаво Най-малкият брат му рече:

– Не се съкрушавай, тате! Аз ще довърша Ламята.

– Не е то лесна работа – изпъшка старецът, – как ще я намериш?

– Как ли – живо заговори Малкият, – нали я нараних със стрелата – ще тръгна по кървавите капки, които са отбелязали нейния път. Накрай света ще ида, но ще я намеря.

Бащата се съживи. Очите му се разведриха:

– Върви, сине – рече той, – дано я намериш. Ламята трябва да бъде наказана.

– И аз ще ида! – извика Най-големият.

– И аз! – обади се Средният брат, макар че не му се ходеше. Той се срамуваше да остане надире от братята си.

Дядо Върбан дигна ръка и ги благослови:

– Облягайте се един на друг, синове мои, защото сговорната дружина планина повдига. Недейте се разделя никога! Елате подире ми да ви дам оръжие!

И той бавно заслиза по каменните стъпала на домашното подземие. Отвори вратата. Светлина нахлу вътре и озари наредените в дъното винени бъчви, корабът за грозде, обърнат надолу с рогата, голямото сито от биволска кожа, с което отделяха зърното от плявата. На голата стена висяха три меча с потъмнели ножници. Старецът приближи до тях, откачи първия, дигна го нагоре и като го размаха, рече с развълнуван глас:

– С този меч през младите си години съм убил в Тилилейската гора

мечка-стръвница. Тя беше звяр нечуван. Нападше и хора, и добитък. Но една нощ аз я причаках, потулен в шумака край говедарника – и я съсякох.

– Дай го на мене! – втурна се Най-големият брат и посегна да грабяса меч.

Дядо Върбан му го подаде тържествено и откачи втория меч, чиято дръжка беше поръсена с коралови капчици.

– С този съм отървал три синджира роби! Какъв бой съм водил с поробителите, додето ги прокудя!

– Той е за мене! – извика Средният брат, пое го от ръцете на стареца и го окачи на бедрото си.

– А този, с простата желязна дръжка и липова ножница, може да сече дърво и камък. Направи ми го ковачът Данаил от един железен камък, който падна от небето през същата оная година, когато посадих ябълковото дърво в горския пущинак.

– Той е за мене! – обади се Най-малкият брат. Бащата му го подаде и разтвори ръце:

– А коне, както знаете – нямаме! Остана само магарето, което макар че има дълги уши – не е за изхвърляне. Надхващайте се на патерицата за него.

Най-големият брат се начумери:

– Аз не приемам да яхам на магаре!

– И аз не приемам! – повтори Средният.

– А Пък аз ще го яхам! – викна Най-малкият.

На изпроводяк дядо Върбан прегърна и тримата свои синове, изглежда ги за последен път и рече:

– Помнете още едно: който убие Ламята и ми донесе поне една златна ябълка – той ще наследи имота ми!

НА ПЪТ

Път. Широк и безконечен. Коловозните дири се бяха врязали дълбоко в земята. Като монети лъщяха накапалите кървави капки от езика на ране ната Ламя.

Тримата братя се точеха един подир друг.

Най-напред вървеше Най-големият, подир него мудро се мотаеше Средният, а най-отдире тупуркаше магарето на Най-малкия. Мина пролетта с нацъфтели дървета и птичи яйца в гнездата, а тримата все вървяха, вървяха, вървяха.

Мина лятото. Жетварите натрупаха снопи по нивите. От гнездата излетяха всичките нови птички със заякнали крилца. Зачервиха се плодовете в градините. А тримата не спираха. Ботушите, които първите двама получиха от баща си, бяха продънени. Тръгнаха боси, както пътуваше Най-малкият.

Настъпи есен. Вятърът забрули листата на дърветата. Жеравите се упътиха на юг. Тримата уморени пътуваха. Стигнаха на един кръстопът.

Отляво се зададе странник с тояжка на рамо. На тояжката си той носеше торбичка. Краката му бяха напрашени, но ризата му се белееше като сняг. Крачеше безшумно и леко, макар че беше малко прегърбен.

Като наближи първия брат, странникът се обърна към него и рече:

– Добра ти среща побратиме! Накъде си тръгнал?

– Не я твоя работа! – отговори троснато Най-големият и отмина.

Странникът го изгледа и поклати глава с горчива усмивка. Дочака Средния брат. Поздрави и него:

– Добра ти среща, побратиме! Накъде?

Но Средният брат не го почете с отговор. Странникът учудено го попита:

– Защо мълчиш? Толкова ли не зачиташ хората?

Тогава Средният продума:

– Как не те мързи да изговаряш толкова думи? Сякаш някой ти плаща за всяко отваряне на устата.

Странникът повторно поклати глава. Зададе се Най-малкият.

– Добра ти среща, юначе! – викна странникът.

– Жив да си ми, дядо! – отвърна приветливо Най-малкият. – Накъде биеш път?

Странникът премести тоягата с торбичката на другото си рамо и

отговори тъй:

– Аз отивам към оная земя, където свършва най-дългият път. А ти?

– Ние с братята, дето отминаха, сме тръгнали да убием Ламята, но къде е тя – не знаем.

– Вие без мене не ще можете да стигнете до нейното свърталище, затуй трябва и аз да тръгна с вас. Не зная дали ще ме приемете за другар, но аз съм решил да ви съпроводя.

– Приемаме, дядо, защо да не те приемаме. С другар и с разговорка пътят винаги минава леко! – рече Най-малкият и слезе от магарето. Намести му хубаво седлото и се обърна към странника: – Качи се на моето място да се поносиш. Виждам, че си уморен. А пък аз ще похода пеш, нали съм по-млад. Дай си тоягата и торбичката, додето се покачиш.

Странникът му подаде тояжката с торбичката, но торбичката беше толкова тежка, че Най-малкият щеше да я изгърве, ако не я беше подхванал с две ръце. Прехапа-устни, изпъшка и попита:

– Много ти е тежка торбичката. Какво носиш вътре?

– Вътре ли? – тихо отговори чужденецът. – Там е мъдростта на годините ми. Който е ходил повече между хората – много неща научава. Дай ми торбичката, защото виждам, че не можеш да я носиш.

И като пое торбичката е една ръка, странникът я метна лекичко през рамо.

– Де, Марко! – подкани той магарето.

От тежината на торбичката кокалите на магарето изпращяха, но то се затече напред, защото беше упорито магаре.

Вечерта четиримата пътници и магарето спряха до една чешма с три каменни корита, в които бълбукаше бистра вода.

Над хълмовете се беше показал изтънелият рог на месечината. Горите глухо шумяха.

Двамата по-големи братя седнаха да, вечерят отделно. Извадиха от торбите си един бял самун, захлупци със сирене и варена кокошка. Те се бяха наместили гърбом към другите двама и лапаха бързо, сякаш някой ги гонеше.

Най-малкият изкара от торбичката си една питка просеничена, ковава като камък, и я разчупи на три. Едното парче подаде на странника, второто – на магарето, а третото захвана да яде сам.

Странникът отрони само две-три трохи в шепата си, внимателно ги изсипа в устата си, върна парчето на Най-малкия и му каза:

– Изяж и този хляб. На мене, за да се нахраня, ми стигат две-три трохички.

От близката гора излетяха ято гарвани, понесоха се над посърналата земя и зловещо почнаха да гратат. Странникът потръпна от хлад, наметна посивялата си дрешка и рече на Най-малкия:

– Задал се е студен вятър. Нощес ще падне сняг. Най-малкият изпъшка разтревожен:

– Ох! Той ще засипе следите на Ламята, как ще я намерим?

– Утрото е по-мъдро от вечерта, момче! Лягай да спиш! – му отговори наставнически странникът. – А за магарето не се бой: аз ще го наглеждам през нощта.

Най-малкият сложи торбичката под главата си, сви се на кравай, навря си ръцете в пазвата, за да му е по-топло, и заспа. Щом клепките му паднаха, странникът съблече дрехата си и я метна отгоре му. Големите братя също заспаха завчас, изтегнаха се върху тревата, сложили глави върху самара на братовото си магаре.

Странникът погледна през рамо към тях и като чу хъркането им, полека се изправи. Посегна към торбичката си, която беше сложена до първото корито на чешмата, бръкна вътре и извади две големи на – диплени крила. Разпери ги. И след като устните му се раздвижиха и изговори някакви нечути думи, той намести сръчно крилата върху раменете си. В бялата си риза заприлича на жерав, изостанал от ятото. Отиде към Най-малкия и го подхвана от земята с две ръце като агне. Раздвижи крилете си и литна нагоре.

Понесе се над горските върхари, позлатени от лунната светлина.

Мина над реките, заглъхнали в нощен покой под вършинака на тъмните ракити.

Прехвърли езера и морета, в които плуваха закъснели платноходи.

Издигна се над най-високите планински върхове.

Отнесе заспалия момък много надалеч. Спусна се на една полянка и го сложи кротко на тревата. В дъното на полянката бълболяха чучурите на друга чешма, досущ като оная, край която замръкнаха. Само че нейните корита бяха четири на брой.

Като отнесе Най-малкия брат накрай света, странникът се върна и взе Най-големия. Хвана го за краката и то метна през рамо. Главата и ръцете на Най-големия увиснаха надолу, но той спеше толкова дълбоко, че не усети нищо. И него отнесе.

Трети път се върна за Средния.

На четвъртия път неуморимият носач пренесе магарето като го хвана за ушите, както децата носят зайците.

Сутринта братята се пробудиха, без да знаят какво се е случило с

тях през нощта. Средният дълго търка очите си и се прозява.

– Ех, братя – рече той, – да знаете как сладко съм спал! Сякаш някой ме люлееше в позлатена: люлка над едно дълбоко езеро.

Един след друг отидоха към чешмата и се надвесиха над коритата. Наплискаха си очите с вода.

Тогава Най-големият се изправи, загледа с премрежени очи чучурите и рече на братята си:

– Хей, момчета, да можеше от чучурите на тая чешма да потече вино вместо вода, че да си отворя аз една кръчма, че да се разположа зад тезгяха. На богатите ще продавам с пари, а на бедните, то се знае – без пари.

Очите на Средния брат светнаха:

– Само че – продължи той – от левия чучур трябва да потече червено вино, а от десния – жълто. Най-напред ще се напием и да видите каква сила ще добием! Никаква Ламя не може да излезе насреща ни.

Странникът, като чу думите им, дигна десница и благослови чешмата:

– Тъй да бъде!

И стана чудо: от чучурите на чешмата бликна червено и жълто вино. Водата в коритата бързо почервения. Най-големият и Средният брат се втурнаха, залепнаха на двата чучура. Засмукаха ненаситно. Само за миг се откъснаха – да си поемат дъх, и пак продължиха пиенето.

Странникът бутна е ръка Най-малкия по рамото:

– А ти?

Най-малкият поклати глава:

– Аз не пия вино!

Когато четиримата отново потеглиха по следите на Ламята, Най-големият и Средният извърнаха очи е голямо съжаление. Мъчно им беше за винената чешма. И нали бяха направили главите, Най-големият скърцаше със зъби.

– Де е Ламята – да я насека на парчета! А Средният ломотеше:

– Ще я разчекна като варена кокошка! Странникът яхаше магарето и се усмихваше под мустак.

СУХИЯТ КЛАДЕНЕЦ

Подир пладне приближиха до един кладенец, направен от дълбан дънер. Върху побито в земята, раздвоено най-отгоре дърво беше поставена дълга кобилица с провесено надолу ремъчно въже и дървено ведро, опасно с железни обръчи. Вятърът клатеше кофата, кобилицата, скърцаше, един гарван седеше кацнал върху гривната и се взираше с едното си око надолу. Когато пътниците затрополяха съвсем наблизко, гарванът изграка тревожно и хвъркна.

Ламските дири стигнаха до самия кладенец и там свършваха.

Странникът посочи с пръст кладенеца:

– Ей го Сухия кладенец, където влиза и откъдето излиза Ламята. Той е пресъхнал преди хилядо години. Слизайте долу и търсете Ламята!

Щом изрече тия думи, странникът изведнъж стана невидим, сякаш потъна в земята.

Магарето усети, че му олекна, озърна се, тропна с предния си крак и хукна към гората. Тримата братя се спогледаха озадачени.

– Дой ще слезе първи? – попита Най-малкият. Най-големият се изпъчи и направи две крачки напред. – Аз! – рече той.

Изкачи се върху гривната и нали беше пиан, олюля се, насам, натам–аха-ха – да падне в кладенеца. Криво-ляво успя да намести единия си крак във ведрото. С две ръце стисна ремъчното въже. Предното рамо на кобилицата се наклони надолу.

Най-малкият му поръча:

– Бате, ако се уплашиш от нещо – поклати силно въжето и ние ще те измъкнем.

И като хвана въжето с две ръце, Най-малкият налегна надолу и започна да спуска брата си в кладенеца. Кобилицата скрибучеше плачливо.

Колкото по-дълбоко потъваше оня, дето беше във ведрото, толкова по-страхливо се озърташе. В полумрака се виждаха само камъни, покрити с мъх. Но ето че когато ведрото наближи дъното, измежду камъните се източи една змийска глава. Нейната разтворена уста с жълто езиче за-съска и се устреми към единия крак на Най-големия.

Той разтвори широко очи, изрева и разлюля силно въжето. Горните подхванаха ремъка на кобилицата и ведрото отскочи нагоре: Гдавата на Най-големия се показа над гривната. Устата му започна да пелтечи:

– Зззмия!

Във ведрото не стъпи, а седна Средният брат. Той се намести удобно, отпусна надолу краката си и захвана да се люлее.

– Най-малкият увисна на ремъка и ведрото потегли надолу. Додето кобилицата се наклоняваше, Средният брат се прозя сладко-сладко и затвори очи, защото ведрото му се стори като залюляна детска люлка. Къде дъното змията източи повторно главата си и ухапа калпака на човека във ведрото.

Средният се стресна. Опули очи и опипа главата си. Щом разбра, че калпака му го няма, той се развика, почна да маха с ръце и разклати въжето.

Най-малкият бързо измъкна и него.

Като стъпи на земята Средният, заговори плачливо:

– Някой ми открадна калпака!

Тогава на мястото му във ведрото стъпи Най-малкият. Той стоеше прав. С лявата си ръка стисна ремъка, а с дясната измъкна меча си.

– Спускате ме! – викна той.

Пияните братя го блъснаха надолу. Ведрото потъна. Втрещил очи в полумрака, Най-Малкият съзря отдалеч змията, която се беше източила нагоре и го чакаше. Ръката на смелия момък притръпна. Той стисна силно меча си и го дигна нагоре. Замахна и отсече змийската глава, която падна долу. Острието на меча закачи един от зидовите камъни и събори половината му. Откъртеният камък отиде на дъното с грохот.

Раздвиженото ведро се устреми още по-бързо и – туп! – удари се върху здрава земя.

Най-малкият излезе от ведрото и видя камен свод. Под свода – четвъртата ръждива желязна врата. Заключена.

В туй време двамата братя се надвесиха над гривната и надникнаха в кладенеца.

Най-големият заплеска с ръце и извика: – Бухна!

– На дъното! – добави Средният. – Сега какво ще правим? – Я хайде да го оставим в кладенеца, а пък ние да се върнем на чешмата, от която сега тече вино! Искаш ли? – предложи Големият. – Искам! – отговори Средният. – Там можем да си отворим кръчма и ще продаваме на пътниците червено вино!

– И бяло! – напомни му Големият. – Ех, че пари ще спечелиме, ех, че...

– Но – прекъсна го Средният – аз не съм съгласен да поим сиромасите с вино без пари. Само оня, който има пари той-ще пие вино!

– Тъй, амче как! – рече Най-големият и извади меча си от ножницата. Удари ремъчното въже с острието и го преряза.

Въжето се свлече в кладенеца и падна в краката на Най-малкия брат. Той разтвори широко очи, разбра какво е станало и прехапа устни.

От очите му потекоха две сълзи.

– Моите братя ме оставиха в кладенеца – да ме изяде Ламята – прошепна той, – но аз ще я убия!

И като изви поглед нагоре, изоставеният изрече тези думи:

Братчета, какво направихте?
Що ме в тъмното оставихте? Нали щяхме,
обещахме,
брат на брат да се облягаме,
в битката да си помагаме?
И дома когато се завърнете,
и стареца наш прегърнете,
той ще ви запита: – Кам го третия
и защо го няма, клетия?
Где синеца ми изгубихте
или негде го погубихте?
– Вий какво ще му отвърнете?
Но аз няма да се дам!
Злата Ламя ще открия,
с този меч ще я убия,
златна ябълка ще ям!

НАЙ-МАЛКИЯТ БРАТ ЯХВА ЧЕРНИЯ ОВЕН

Най-малкият брат удари силно с юмрук железната врата. Повтори, потрети. Никой не отговори. Натисна с рамо, но вратата не мръдна, защото беше здраво заключена отвътре. Тогава той доближи окото си до ключовата дупка и погледна през нея. И видя равна зелена поляна. Далечно някъде тичаха на ежени един срещу друг два овни: единият бял като памук, другият чер като въглен.

Надясно от вратата се въземаше нагоре дънерът на един клонат дъб. В дънера имаше побит гвоздей, а на гвоздея висеше окачен зъбат ключ. До самия дънер на припек дремеше гушер, голям колкото котарак, с коронка на главата. Камъчетата на коронката блещукаха като росни капки. Едното от задните крачета на гушера беше завързано със златна верижка. Краят на верижката завършваше омотан около железно колче, побито в земята.

Най-малкият брат свирна продължително с уста. Вързаният гушер трепна, завъртя глава, послуша се и проговори с човешки глас:

– Кой си ти, дето свирна през дупката?

– Човек съм! – отговори Най-малкият.

– Какво искаш? – попита гушерът и захвана неспокойно да мятка опашката си.

– Да вляза! Отвори железната врата!

Гушерът поклати глава. Коронката му сякаш почна да прави поклони.

– Не може! – писна той. – На човеци не отварям!

– А на кого отваряш?

– Само на Ламята.

– Ти какъв си тук? – попита Най-малкият.

– Ламски ключар.

– А защо носиш коронка на главата си?

– Някога бях цар на гушерите в Голямата пещера. Мои бяха всичките подземни съкровища. Две вкаменени кучета с очи като паници пазеха съкровищата на пещерата, но веднъж, когато бях забравил вратата отключена, Ламята се вмъкна в пещерата, на лапа вкаменените кучета, задигна колкото можеше от скъпоценните камъни, пък-мене направи роб. А ти кой си?

– Аз съм най-малкият син на онова козарче, което някога спаси

твоего гущерче от наводнението. Моля ти се отключи ми да вляза!

Гушерът много се зарадва, като чу тия думи. Чевръсто запълзя по кората на дъбовия дънер, захапа окачения на гвоздеа ключ, слезе долу, сетне се изкачи по желязната врата, навря ключа в дупката и го завъртя с предните си крачета.

Вратата се отвори.

– Добре си ми дошъл – рече заробеният цар Гушер. – Аз никога няма да забравя добрината, която твоят баща направи на моето гущерче. Много ми е мъчно за него. От петнайсет години не съм си го виждал.

Най-малкият влезе, изправи се под дъба и попита:

– Каж ми къде е Ламята?

– На Долната земя – тихо прошепна Гушерът, – но ти се пази от нея! Не се мяркай пред очите ѝ, защото е ранена и фучи.

– А как мога да стигна на Долната земя? – загледа се Най-малкият брат към поляната.

– Видиш ли ония овни, дето удрят челата си? – посочи с крачето си гушерът. – Те се бият от незапомнени времена. Когато надвие белият – на небето се показва ясно слънце, а когато вземе връх черният – на небето грейва месечина. Ако яхнеш черния овен – той ще те смъкне на Долна земя, метнеш ли се на белия – ще излезеш на Горна земя, откъдето си дошъл.

Най-малкият брат изслуша внимателно думите на гушера, наведе се, хвана с ръце златната верижка и я скъса.

– Благодаря ти, гушерко, дето ми отвори! – рече той. – А ти си вече свободен! Иди си пак в пещерата да си видиш гушерчето и да пазиш подземните съкровища!

– Ами Ламята? – разтревожи се Гушерът.

– Дните на Ламята са прочетени! – викна юначното момче и гласът му прокънтя по цялата поляна.

Гушерът запълзя по зидарията на Сухия кладенец – нагоре към гривната, а Най-малкият брат се затече по тревата към овните.

И тъкмо в оня миг, когато черният и белият овен удариха челата си и искри изскочиха от рогата им – Най-малкият брат се хвърли стремително и яхна... черния овен.

Земята мигом се разтвори под краката на овена и той стремглаво почна да пропада надолу.

Потъна в мрака.

ВЕЙХАЙВЕЙ И НЕЙНИЯТ БАЦА

Слънцето се беше вдигнало високо над небосклона, когато княгиня Вейхайвей се пробуди. Най-напред две ръце с дълги нокти раздвоиха кадифените завески на балдахина, направен от черно абаносово дърво и слонова кост. Навън се подаде рошава женска глава. Княгинята протегна лениво голата си ръка и пое огледалото от нощната масичка. Приближи го до лицето си. В огледалото се появиха две сънливи мигави очи и един дълъг нос като чукундур.

Вейхайвей се усмихна. Откри зъбите си, които не бяха твърде за пред хората, и тъй като помисли, че огледалото ѝ прави зъбите грозни – захвърли го към задрямалата котка до порцелановата камина. Котката побягна през отворения прозорец и се спусна в градината по водосточната тръба.

Вейхайвей грабна звънчето от масичката и нервно почна да звъни. Само след един миг в спалнята влязоха една след друга с балетни стъпки осемнайсет слугини и паднаха на колене. В един глас се провикнаха слугините:

– Заповядайте, ваше височество!

Вейхайвей се намери в голямо затруднение, защото сама не знаеше какво иска да заповяда.

– Заповядвам... – почна да мънка тя – заповядвам... заповядвам...

Тогава се обади първата слугиня, за да ѝ помогне:

– Ваше височество е благоволила да забрави какво иска да заповяда. Вие може би ще благоволите да заповядате да ви донесат мляко с шоколад в прозрачна чашка от планински кристал?

Вейхайвей поклати глава отрицателно:

– Тц! Мразя млякото!

– Тогава да ви донесем пържени дробчета от мисикоми в златна чинийка, осемнайсет карата! – предложи първата слугиня.

Вейхайвей пак поклати глава като кон на празни ясли:

– Тц!

– Ах, досетих се! – плесна ръце първата слугиня. – Ще повикам вашата княжеска колесница, пред която бягат дванайсет коне. Тя ще ви откара на синьото езеро да направите една освежителна баня и да си съберете мидени черупки покрай брега.

Вейхайвей проточи глас глезено:

– Не моооога да понасям езерото!

Първата слугиня учудено я попита:

– Защо, хубавичке?

– Защото е пълно с водаааа! – отговори княгинята. Първата слугиня изгледа другарките си и разтвори безпомощно ръце. Умолително дигна очи към Вейхайвей.

– Ваше височество, благоволете да помислите мъничко! Навярно ще си спомните какво искахте да заповядате, когато се пробудихте!

Вейхайвей сбърчи вежди, подпря глава с показалеца си и почна уж да мисли. Очите ѝ зашариха наоколо и паднаха върху разтворената книга. „Български народни приказки“. Изведнъж тя скочи права върху пружинения балдахин и захвана да се друсва. Обхвана я голямо веселие, запляска с ръце:

– Досетих се какво, шях, да заповядам! Аз, княгиня Вейхайвей, дъщеря на най-великия цар Патаран, заповядвам вед-на-га да ми се до-не-се ед-на злат-на я-бъл-ка!

Слугините зинаха от удивление. Наведоха се една към Друга и всяка зашепна на ухото на другарката си:

– Златна ябълка! Златна ябълка! Златна ябълка! Вейхайвей тропна с крак сърдито: – Я да мълчите. Вашата господарка иска златна ябълка и туйто!

Тогава първата слугиня рече:

– Ваше височество, позволете да ви обърна внимание, че на Долна земя няма такъв плод.

Но Вейхайвей се развика:

– Има. В приказката пише, че на Горна земя имало едно дърво... После дървото раждало всяка година само по една златна ябълка... После, щом ябълката узрела, Ламята я отнасяла в двореца на сина си. Ох. Искам тазгодишната златна ябълка!

Първата слугиня се опита да я вразуми:

– Но да вземеш ябълка от страшната Ламя е все едно да отнемеш агне от устата на вълка!

Вейхайвей изпуктя:

– Я па тая! Баща ми могъщият цар Патаран, има един милион войници. И като му изпратят отнякъде още сто милиона на помощ, ние ще нападнем Ламята и ще я направим на пух и прах.

За да покаже как ще бъде смачкана Ламята – Вейхайвей стисна зъбите си и удари юмруците си един върху друг. Сетне дигна ръка:

– Повикайте царя!

Първата слугиня се поклони с почит: – Негово Величество не е благоволил да си отвори очите.

– Нека ги отвори! – викна княгинята. – Събудете го! Веднага да дойде!

И тропна с крак.

Слугините се навървиха една след друга като патици. Безшумно се измъкнаха.

Подир малко пристигна цар Патаран по нощница. Той пристъпваше важно и се подпираше на жезъла си. Беше брадясал като таралеж. Сплъстената му коса, като на калугер, стигаше до раменете. Короната му, вързана с конец, се клатушкаше върху гърба му.

Негово величество пристъпи страхливо и протегна ръце към дъщеря си – да я прегърне. Приготви устни да сложи бащина целувка върху челото ѝ.

– Пиленцето ми – рече той, – какво има?

– Татко – започна Вейхайвей, – няма да ти позволя да ме целунеш, додето не ми донесеш една...

Царят я прекъсна:

– Всичко, каквото пожелаеш – ще го имаш, гълъбче ненагледно.

– Не ти вярвам, закълни се!

– Заклевам се в моя непобедим царски меч! – викна величеството.

Тогава Вейхайвей викна тържествено:

– Аз искам една златна ябълка!

Дарят се стъписа, сякаш беше ударен от гръм:

– Каквооо?

– Една златна ябълка, глухчо! – кресна на ухото му княгинята. – От ония, които Ламята носи всяка година на своя син.

– Как ще взема ябълка от Ламята? – стъписа се царят и направи три крачки назад.

– Най-напред ще я убиеш! Царят дигна очи към тавана:

– Чувате ли, звезди небесни?

– Или прати войниците си да я пометат! Ти имаш един милион войници! Защо ги хранутиш, ако не могат да се разправят с една нищо и никаква Ламя?

Царят смирено отвърна:

– Че аз не ги храня. Те сами ядат. Всеки носи в ботуша си по една дървена лъжица и с нея сърба чорба.

– А кой ги командува? – попита хитро Вейхайвей. Царят отговори гордо:

– Аз!

– Тогава заповядай им още утре да потеглят на бой срещу Ламята!
– извика в самото му ухо Вейхайвей. – Нито думичка повече!

Царят дигна ръка към челото си и отдаде чест:

– Слушам, котенце!

А на себе си изломоти:

– Сега я оплескахме.

И като удари три пъти с жезъла си по мраморния под, негово величество се възправи, както подобава на един безстрашен владетел, и гласът му прокълтя в целия дворец:

Подчинени,
разберете
моите царствени слова:
аз съм царя,
господаря
на царете,
а не лукова глава!
Имам кон,
имам трон
и войници –
милион,
и министри –
важни птици!
Всички до един се
те натискат,
искат
бой
за царя свой!
Щерка ми е
Вейхайвей,
с нея царя се гордей!

НА БОЙНОТО ПОЛЕ

На другия ден по безконечното равно поле, което се ширеше между града на цар Патаран и Ламската гора, настъпиха един милион войници. Настана голямо оживление. Бойни викове огласиха цялата околност. Засвяткаха шлемовете и щитовете на войниците, звъннаха копията и мечовете им. Тръбачите възправиха нагоре сребърни тръби и ги надуха. Барабанен грохот отмерваше крачките на два милиона ботуши.

Всичките зайци в полето се разбягаха, лалугерите потънаха в дупките си, тревичките полегнаха.

Накрай полето, където се надигаше като стена мрачна гора, бяха застанали Ламята и нейният син Ох.

И нали бяха много далеко – те изглеждаха съвсем мънички. Колкото повече приближаваха войниците към границата на враговете, толкова Ламята, и великанът Ох ставаха по-големи.

Ламята беше троеглава. На всяка глава имаше по две очи като месечини. Тия страшни очи мятаха блясъци. От ноздрите на главите ѝ излизаха пламъци. Час по час от трите ѝ уста се показваха три езика, надаваха змийски съсък и пак се прибираха.

Ох стоеше прав, разкрачен, мрачен и безочлив. Беше гол до кръста. Нямаше никакво оръжие. На шията му висеше старовремски телескоп, задигнат от наблюдателницата на древен звездоброец. Дигнал десница над челото си, той наблюдаваше мълчаливо настъпващия противник.

Когато първата военна верига наближи на петстотин разкрача, великанът рече на майка си:

– Не виждам царя. Къде е царят им? Ламята изръмжа:

– Крие се зад гърбовете на войниците си, както всичките царе. Ох хвана телескопа си с две ръце и го насочи към войнишките редици:

– Аха – кимна той, – виждам го, гледам го! Най-отзад се е сгушил в една колесница. Конете го теглят напред, а той се озърта назад!

Очите на Ламята се разшириха още повече:

– Не съм решила с огън ли да ги изгоря, или да ги изгълтам. Великанът се обърна към майка си:

– Моля ти се, майко, остави ми ги!

– Защо ти са?

– Ще ги заробя. Един милион души ще намъкна в моите подземни работилници. Ще ги накарам да ми работят, докато са живи. Те са много

изкусни майстори. По всичките пазари на света ще се продават моите стоки. Ти, майко, остани тук, а пък аз ще ги посрещна.

И великанът закри с гигантски разкрачи срещу милионната войска.

Царската колесница се люшкеше като пияна, тъй като колелата ѝ се катереха по къртичините. Негово величество беше покрил лицето си с две ръце и гледаше през пръсти. Вейхайвей стоеше до него права като върлина, вирнала нагоре дългия си нос.

Като видя, че Ох тръгна срещу войниците, княгинята сръга баща си по ребрата с лакът:

– Уф! Какъв противен великан! Татко, иди и му зашлеви една плесница, че да изскочат искри от очите му!

Царят подскочи:

– Моля ти се, не ме карай на умряло куче нож да вадя! Защо ми са тези войници, щом не могат да се разправят с някакъв си великан! Мене господ ме е поставил на туй място...

В този миг колелото на колесницата застъпи една висока къртичина. Колесницата се наклони и насмалко щеше да изтърси царствените особи.

Вейхайвей цапна колесничаря по главата с ръка:

– Простак! Ще ни изтърсиш!

Царят намести разклатената си корона и продължи:

– Мене господ ме е поставил на туй място само да командвам! И се изправи в колесницата. Издигна високо копието си и се провикна с дрезгав старешки глас:

– Войници, на колени!

Цялата войска падна на колене пред Ох.

– Готови за стрелба! – повторно изкомандва царят. Войниците сръчно със замах наместиха лъковете си и насочиха един милион стрели срещу великана.

Ох се спря, скръсти ръце и застана насреща им – грозен и надменен. Царят кресна:

– Стреляй!

Облаци от стрели полетяха към великана и го засипаха, но той се отърси от тях както дивата свиня в гората се отърсва от боровите иглички и започна да се смее с див смях.

Цялото поле екна.

– Стани! – чу се отново трепкавият гласец на царя. Войниците се възправиха.

– Хвърли копието!

Като вихър се понесоха копията на войниците към Ох, но нито едно не можа да пронизе дебелия му кожа. Копията чаткаха по челото му, по гърдите му, по голите му ръце и се трошаха сякаш бяха сухи клечки.

Ох продължаваше да се смее заплашително и зловещо.

А в царската колесница Вейхайвей кършеше пръсти отчаяно:

– Ах, този великан е просто непобедим!

Царят се обърна объркан и уплашен към дъщеря си:

– Ами сега какво ще правя? В коя миша дупка ще се навра? Разтрепера се, изгърва жезъла си. Короната му се изкриви като калпак на пиян човек.

В този съдбоносен миг Вейхайвей му даде такъв съвет:

– Много просто, татко, ще идеш при Ох, ще паднеш на колене и ще се предадеш. Тъй правят победените царе.

И тя почна да блъска грубо баща си с две ръце.

Негово величество неохотно слезе от колесницата и промърмори:

– Ах, що ми трябваше от мечка ремък!

Упъти се към великана. Войниците се раздвоиха – да му сторят път. Когато стигна до краката на Ох, негово величество разпаса сабята си и я поднесе на победителя, без да го погледне в очите. Ох пое царската сабя и я дигна нагоре. Цар Патаран легна на корем и прегърна единия му бутуш. Великанът замахна и захвана да го млати по гърба:

– На ти една златна ябълка! Щ ти още една! Още една! Царят изви умолително глава нагоре:

– Аз се предавам! Каж ми какви са условията за мир! Ох отговори:

– Първо, искам да ми предадеш всичките си войници!

– Миличък, вземи ги. Второ?

– Второ – почеса се по врата великанът и извади от ухото си едно копие, – ще даваш на майка ми, Старата Ламя, всеки ден по една девойка. Тя много обича да яде млади момичета. Сутрин обречената девойка трябва да бъде изведена на площада, където е чешмата. Подписвай договора!

Царят се изправи и повика с пръст един барабанчик:

– Момче, дай си барабана!

Барабанчикът сложи напреде му барабана и го намести като маса. Удари го с пръчките, за да привлече вниманието на войската. Ох извади от джоба си един пергаментов свитък и го хвърли върху барабана. Царят намести очилата си, подписа договора, изправи се и попита Ох:

– Сега свободен ли съм?

Великанът махна пренебрежително с гърба на ръката си:

– Махвай се, старо харо!

Царят обърна гръб и се затече към колесницата си. А Ох се огледа наоколо и очите му се спряха на едно огромно дърво. Закрачи към него. Посегна с две ръце, хвана го за най-големите клони, напъна се тъй, че вратните му жили щяха да се скъсат, и изтръгна дървото с корените. Размаха го наляво и надясно. Цялата войска наемете, тъй както сърдит пастир гони с вършина стадото си.

Войниците тичешком се втурнаха към Ламската гора и бягаха, додето напреде им се отвори една желязна врата. Всичките войници – един милион на брой – се намъкнаха в подземните работилници на великана.

Ох застана на прага, провикна се грозно и гласът му забуча в подземията:

– Роби, отсега нататък аз съм вашият господар! Ще работите за мене, додето ви изпаднат зъбите от челюстите и ноктите от пръстите! Искам от вас секири и мечове, ножове и копия, всичко искам! На ден ще получавате по една коричка сух хляб, натопен във вода.

Робите опасаха кожени престилки, застанаха пред наковалните, раздухаха ковашките мехове и хванаха чуковете. Ох тръшна вратата и я залости.

ЕДИН ОВЕН ПАДА ОТ НЕБЕТО

Какъв е този овен, който пада от небето? От блясъка на слънцето рогата и копитата му лъщят като позлатени. Върху гърба му се е наместил Най-малкият брат. Той се държи с две ръце за рогата и гледа тревожно надолу.

И в оня миг, когато овенът удари копитата си върху земята, ездачът се преметна презглава, заора с нос тревата и започна да мига като плъх в брашно. Наоколо се ширеше безмълвно и пусто поле. Никъде не се мяркаше жива душа. Виждаха се само разпръснати стрели, копия, барабани. Неми свидетели на неотдавнашна битка. Едно голямо дърво, изтръгнато с корените, лежеше, захвърлено сред полето. Над полето прелитаха гарвани и търсеха леш.

В далечината се тъмнееше гъста гора. От време на време над върха-рите припламваха огнени езици. Те плискаха облаците с кървава светлина и сякаш се мъчеха да подпалят небето.

Надясно се виждаше скупчен град, окръжен от зъбчатата стена. Зад стената се надигаха островърхи кули, църковни кубета, каменни колонади.

Като изтърси ездача от гърба си, черният овен побягна по безконечното поле. Захвана да намалява, стана като калпак, като врабец, като зърно от броеница и изчезна.

Най-малкият брат доде на себе си, изправи се на краката си и рече:

– Тази трябва да е Долна земя. Ще ида да видя какво има в оня бял град.

И се упъти към зъбчатата стена. Градската порта беше широко разтворена. Не се виждаше никакъв пазач. Гостенинът от Горна земя влезе в града и захвана да се озърта. Никой. Улиците бяха пусти. Прозорците на къщите – затворени, завесите им – спуснати. Капаците на работилниците и дюкяните бяха залостени с пречнати дървета, зарезани със заключалки.

Най-малкият брат спря пред една къщурка, снишена боязливо зад белосана ограда. Керемидите ѝ – покрити със зеленясали лишен. Хвана меча си и почука с дръжката му по вратата. Отвътре се чуха тихи стъпки на чехли. Вратата скръцна и се полуоткрехна.

Показа се главата на една стара-прастара бабичка, белокоса и набръчкана, с черна забрадка накачулена. Коланът ѝ – закопчан с жълти

врахели.

Бабичката изгледа чужденца и попита:

– Кой си ти, синко?

– Гостенин от Горна земя – отвърна Най-малкият.

– От Горна земя? Влез, гостенино, да си починеш. Момъкът прекрачи прага. Влезе в една сиромашка стая, измазана с белилка. Под полицата лъщяха окачени на дървени куки празни менци за вода. Върху полицата се мъдреха наредени един до друг шест добруджански калпака, над калпаците върху едно гвоздейче висеше мънистено герданче.

– Какви са тези калпаци? – попита гостенинът.

– Калпаците ли? – замислено поклати глава бабичката. – Те са на синовете ми, а герданчето е на дъщеричката ми Златушка.

Бабичката тежко въздъхна, дигна престилката си и избърса очите си.

– А къде ти са синовете? – попита пак гостенинът.

– Роби са, чедо. Те бяха най-добрите майстори на фенери в нашия град, но царят им сложи островърхи шлемове на главите, даде им лъкове и копия и ги помъкна да се бият срещу Ламята, която върлува на Долна и на Горна земя. Там на бойното поле Ламският син ги зароби и натикд в занданите си. Отидоха ми момчетата. Гладен ли си, рожбо?

Най-малкият, който отколе не беше слагал къшей хляб в устата си, отговори:

– Умирам за хляб.

Бабичката му подаде ниско трикрако столче:

– Седни да си починеш, а пък аз ще ти изпека една питка.

И тя отиде под камината. Наведе се. Отвори една писана ракла. Нагреба брашно с дървено гребало, изсипа го в ситото и започна да го пресява над нощвите. Ситото тепкаше в ръцете ѝ, а домакинята нареждаше:

Днес погача
ще замесея от сърце!
Бяло, бяло брашгънце,
ти ще станеш погача,
но аз трябва да плача!

Старицата обори глава и сълзите ѝ затупкаха в нощвите като пчели. Раменете ѝ се затресоха.

И тя започна да замесва тестото със сълзи наместо с вода.

Гостенинът остана много учуден и я попита:

– Защо плачеш, стара мале, и защо моксиш брашното със сълзи, наместо с вода? Няма ли кладенец, или чешма в този град?

Бабичката го погледна с блесналите си очи:

– Имаше голяма чешма с много хубава студена вода, но от седем дни великанът Ох я задъни с желязна запушалка. Злодеят е намислил да измори целия град от жажда. Черната чума да го тръшне!

– Защо? – попита Най-малкият брат.

– Защото цар Патаран не рачи да даде дъщеря си на Ламята, Трябва да ти кажа, че всяка сутрин от Ламската гора в нашия град пристигаше един елен с ей такива рога. Той теглеше колесничка, цялата направена от стъкло, и отнасяше по една девойка. Такъв мирен договор сключи царят с Ламята: всеки ден да ѝ даваме по едно момиче. Царят разпореди да предаваме чедата си наред. И ние ги давахме, а сърцата ни се обливаха в кръв. Но когато доде редът на царската дъщеря Вейхайвей – негово величество отказа да я предаде, не била за ядене, в жилите и течала господарска кръв. Стъклената колесничка се върна в гората за първи път празна. През същия ден в града се изгърси великанът Ох, кипнал от гняв, и задъни чучура на чешмата. Седем дни не сме слагали капка вода в гърлата си. Плакахме, простирахме ръце, молихме се на царя да даде Вейхайвей, но той не послуша народната молба. Тогава решихме всички да напуснем Пата-рана и да го оставим сам – да пукне от глад. Уплаши се Патаран от народа и склони да даде дъщеря си. Днес царедворците отведоха Вейхайвей на чешмата – пременена, нагиздена.

Навън се чува звънчета, като се приближиха, зачуруликаха силно и се отдалечиха.

– Стъклената колесничка пристига! – рече бабичката, – Чули звънчетата ѝ. Тя е дошла за Вейхайвей.

– А твоята дъщеричка къде е сега? – попита гостенинът.

– Моята Златушка замина преди седем дни с тази същата колесничка и вече не се върна, миличката. Взе си и котенцето, дете много си го обичаше. Остана само герданчето ѝ.

Старицата дълбоко въздъхна, погледна мънистеното герданче и продължи:

– Ох, чедо, мамино, дали си ми живичка, или те е нагълтала ненаситницата! Заведох я аз сутринта пред чешмата, под орловото гняздо. Щом спряхме – зададе се еленът, който тегли стъклената колесничка...

В МРАЧНИЯ ДВОРЕЦ НА ЛАМЯТА

Ето какво се беше случило през оня тъжен ден, когато старичката се раздели с дъщеричката си. Стъклената колесничка спря. Звънчетата се сборичкаха по шията на елена и изведнъж млъкнаха. Вратичката се отвори. Една дълга костелива ръка се протегна навън, хвана момичето за десницата и го намъкна вътре.

Еленът изви колесничката и се втурна назад към гората, над която припламваха огнени езици. Колесничарят беше нищо и ййкакво човече – Педя човек, лакът брада. Момичето погледна през рамото му и видя една огромна стена, от неравни камъни изградена, ръждива и опушена. Тя заобикаляше кулите на Ламята.

Нещо грозно и страшно вееше от тия кули. Почернели комини бълваха – кълба от дим и пламъци. Чуваше се тежък грохот на подземни работилници. Звънтяха наковални, сякаш стада с хлопки се прибираха вечерно време в кошарите.

Покрай стената се точеше дълбок ров, напълнен със зелена вода. От водата показваха глави лениви крокодили. Змии приплясваха като камшици.

Щом еленът стигна до стената, една висока порта разтвори крилето си, отвътре се източи навън скърцащ железен мост, протегна се като изкаран език на чудовищно влечуго и се намести над рова.

Каручката се плъзна по моста и влезе. Мостът се дръпна назад, крилето на портата хлопнаха и се затвориха.

Мрачен дворец се възправи пред очите на Златушка, която си показа главата през прозорчето на стъклената колесничка и уплашено захвана да примигва.

Напреде й се извишаваха колони от чер святкащ мрамор, набразден с малахитови нишки. Между клоните нагоре се виеше стълбище от гранит. Двуглаво куче със златен синджир вардеше стълбището.

Наблизо се чуваха гласове на кукумявки. Прилепи размахваха криле в мрежи от паяжини. Мяучеха диви котараци.

Великанът Ох слезе бавно по стълбището и застана на най-долната площадка. Трий беше висок колкото мраморните колони. На шията му висеше гердан с ключ.

Стъклената каручка спря пред нозете му. Педя човек отвори вратичката и Златушка посегна да скочи. Тогава двуглавото куче налетя

стръвно и се опита да я ухапе с двете си глави, но великанът го ритна толкова силно, че синджирът му се скъса и разяреното животно отхвъркна в градината.

Ох се наведе, хвана за ръка смъртно изплашената Златушка и я повлече по стълбището.

Отмъкна я в една широка задимена стая с катранясапи от сажди греди. Насред стаята клокочеше подкладен казан. Под казана прасяха главни от вековни дървета.

В къта имаше миндер, послан с червеникави мечи кожи. На миндера някой беше захвърлил една тамбуричка с три жички. Железен светилник с три лоени свещи осветяваше стаята на Ох.

Великанът се обърна към пребледнялата си гостенка:

– Имала си късмет – рече той. – Нощес майка ми се върна с окървавена уста. Някой е пронизал езика ѝ със стрела. Затуй не може сега да те изяде. Седни там! – посочи ѝ миндера и я блъсна.

Златушка покорно седна, сви се и започна да наблюдава великана.

Клепките ѝ затрепкаха катр крилца на пеперудка, която се върти край пламък.

Ох отвори един долап, извади кръгла старовремска софра и я намести до казана. Посегна и взе от полицата две пръстени паници – едната голяма като корито, друга, та – бебешка, и ги сложи на софрата. Бръкна в лъжичника ѝ извади две лъжици. Едната като копаня, а другата колкото детска шепичка. Малката лъжичка сложи до малката паничка, а с голямата бръкна в казана, загреба цял бут от крокодил и го сипа в голямата паница. В паничето задели едно малко парче месо, колкото пилешко дробче. Грубо блъсна паничето пред Златушка и изръмжа:

– Яж!

Златушка поклати глава с отвращение:

– Не ми е гладно.

Великанът се намръщи и скръцна със зъби:

– Или ще ядеш, или ще те хвърля жива в казана!

Седна на пода разкрячен, гърбом към гостенката. Софрата остана между краката му. Замляска лакомо и неприлично.

Златушка не снемаше от него очи, втрещена и пребледняла. Без да я забележи домакинът, тя бръкна в пазвата си, извади котенцето. Котенцето, което беше изгладняло много, сложи предните си лапички върху златушкината паничка и ухапа месото. Измъкна го и се мушна с него под миндера.

Ох се обърна към Златушка задавен. В лакомията си той беше

налапал целия крокодилски бут, който преседна на гърлото му.

– По-по-по-тупай ме по гърба! – едвам проговори великанът и изблеци очи.

Златушка се залови да го тумка с два юмука. Великанът преглътна с мъка и я спря:

– Стига! Мина ми. Моят гръб не е барабан. Голямко парче налапах, затуй се задавих. А ти, както виждам, си изяла крокодилското месо. Утре ще ти дам ухо от мечка стръвница.

Остави лъжицата и посегна към тамбурата. Взе я, сложи я на коленете си и започна да дрънка:

Тамбур-тамбур-тамбуричка
яворова, малка
и звучна дрънкалка!
Ех, че сладка беше,
ех, че сладка беше
крокодилската чорбичка!

Сетне се обърна към Златушка: –

– Знаеш ли да пееш? Златушка отговори тихо:

– Знам.

– Изпей ми една песен! – заповяда великанът. – Ако ме преспиш – утре ще кажа на Ламята да не те яде. Ще живееш при мене и ще подклаждаш казана, когато ме няма тук.

Подаде ѝ тамбурата. Златушка я пое, едвам докосна с пръсти жичките ѝ, въздъхна и запя с ярешки глас:

Ламята се кани
и мене да хване.
Как ли ще надвия
тая страхотия
с моите слаби сили?
Де сте, братя мили,
да ме отгървете
и ме изведете
от тия зандани?

Ох се прозя, изтегна се на миндера и проговори лениво:

– Пееш, сякаш котенце мърка...

Протегна ръцете си, намести ги под главата си, заспа. Захвана да

хърка.

Златушка се наведе и заразглежда: рунтавите му вежди, които приличаха на къдели, страшните му зъби, които бяха глигански, големия ключ на шията му. Посегна към ключа, но тъкмо в туй време някой блъсна вратата.

В стаята се вмъкна Ламята. От пламъка на очите ѝ всичко наоколо грейна.

Чудовището подозрително впи поглед първо в спящия великан, сетне в момичето. Златушка се сви като врабче, над което се е надвесил котарак. Не можа да издържи погледа на Ламята, която пристъпи към нея. Горката Златушка побягна с писък към крайния кът на стаята и се навря под миндера.

Тогава изпод миндера изскочи котенцето на Златушка – цялото настръхнало. Хвърли се срещу Ламята, изправено на задните си крачка, с нокти, готови да се забият в езика ѝ.

Ламята изненадана се спря и вместо да върви напред – заднешком се повлече към вратата. Котенцето, я гони до прага.

Подир малко Златушка си подаде главата, погледна към вратата и като се увери, че страхотията не е вече в стаята, измъкна се и се изправи.

– Трябва да бягам по-скоро – зашепнаха устните ѝ, – защото Ламята ще ме изяде. Този ключ, дето го носи на шията си Ох, дали не отключва пътната врата?

Пристъпи на пръсти. Наведе се и с прехапани устни и затаен дъх полекичка откачи ключа от шията на великана.

Ох през сън долови нещо, размърда се, но не отвори очите си, защото спеше много дълбоко.

Златушка замръзна на място. Подир малко великанът се отпусна и започна пак да хърка.

Тогава момичето зашепна на котенцето:

– Мъркай му, какиното, мъркай! Не му давай да се събуди! Котенцето приближи до главата на великана и започна да преде вретено по котешки. Ох си помисли, че Златушка му пее, и се усмихна. А в туй време девойката излезе навън и тръгна по един дълъг коридор. Отляво и дясно бяха изправени воденични камъни – играчките на великана, когато е бил малък, коридорът завършваше с дървена врата, изпонашита с ковашки гвоздеи.

Златушка изтича към вратата и пъкна ключа в ключовата дупка. Дълго пъшка, додето го превърти. Но ето че вратата се отвори.

Девоичето се изправи на прага и що да види? Цялата стая беше пълна с разхвърляни оръжия:

мечове,
боздугани, секири, копия,
лъкове,
стрели,
ятагани...

В дъното на оръжейницата се чернееше втора врата. Златушка боязливо и дълго прескача през оръжията, докато стигне до вратата. Отключи и нея. И що да види? –

монети–сребърни и златни,
скъпоценни камъни–купища,
огърлици от бисер,
ковани гривни,
врахели от седеф,
пръстени...

Златушка прескочи и съкровищата. Отключи и третата насрещна врата, Но щом я отвори, тя се дръпна назад. Тръпки ползиха по гърба ѝ: цялата стая беше пълна, с човешки черепи, нахвърляни един върху друг.

– Ох, майчице! – извика гостенката, закри очи с шъпа и се затече към четвъртата врата.

Когато отключи и нея, тя видя една съвсем празна стая. Нищо нямаше в стаята – само една кошница, а кошницата – пълна със златни ябълки.

Най-подир Златушка отвори и петата врата. Оглушителен шум я накара да си запуши ушите с пръсти. Пред очите ѝ се ширнаха два реда работилници:

ковачи удряха нажежено желязо с чукове върху звънтящи наковални,

обущари набиваха клечки в подметки на войнишки ботуши,
шивачи режиха платове с ножици и нашиваха копчета,
дърводелци рендосваха дървени греди,
златари слагаха рубини върху кубелии пръстени,
бъчвари стягаха бъчви с железни обръчи,
грънчари шареха паници и делви...

Със звънлив глас се провикна Златушка:

– Кои сте вие?

Работниците отговориха в хор:

– Ние сме роби на великана Ох. От нашия труд той трупа съкровища.

– А познавате ли – попита ги Златушка, – моите братя шестимата майстори на фенери?

– Познаваме ги – отговориха робите, – тяхната работилница е в дъното на подземие.

Златушка се затече към дъното с протегнати напред ръце и се развика:

– Братя, мили братя, къде сте? Братята я посрещнаха, радостно разтревожени.

– Тука сме, Златушке! Тука сме, сестричке! – сграбчи я първият, дигна я нагоре и я целуна по челото.

А останалите петима протегнаха ръце и почнаха да я милват по главата.

Златушка задъхана им заговори:

– Ах, да знаете що съм изпатила! Отървете ме от Ламята! Нали няма да ме дадете на страшното чудовище с огнените очи? Ако не беше котенцето ми, сега нямаше да съм при вас!

Братята се спогледаха. Първият отговори за всичките: – Ще те отървем, пиленце! Бъди спокойна. Ти си мъничка и можеш да се скриеш в този фенер. Днес Педя човек ще изкара фенера на пазара. Ще те изнесе навън, без да му дойде на ум, че ти си вътре. Златушка запляска ръце зарадвана.

– Но и ти ще ни помогнеш – обади се шестият брат – да се измъкнем оттука. Нали обещавах?

– Обещавам, мили братя, обещавам! – врече им се Златушка и влезе във фенера.

ЮНАКЪТ СЕ БИЕ С ЛАМЯТА

Всичките корита на градската чешма в столицата на цар Патаран бяха сухи и празни. Чешмата имаше само един чучур, но и от него не течеше вода, защото беше затулен с желязна запушалка. Под запушалката висеше червен печат с изобразена крокодилска глава.

Над площада пред чешмата шумолеше столетно дърво с бели кло-ни. Между два чуковати клона се чернееше орлово гнездо. От гнездото подаваха навън главички голокрили орлета. Те гледаха надолу. Какво ли гледаха?

Под дървото беше спряла стъклената колесничка. През отворената ѝ вратичка тъкмо беше протегнал хищните си ръце ламският лакей Педя човек и се мъчеше да докопа княгиня Вейхайвей, която се теглеше назад и викаше:

– Не ща! Не ща!

Зад гърба на Вейхайвей се беше изправил царят и блъскаше с усърдие дъщеря, си към каручката:

– Не бой се, сладушке, тя е добра Ламя! Нищо няма да ти направи, защото си дъщеря на мое величество!

Но в този миг изневиделица се появи Най-малкият брат, дигна ръка и викна:

– Стой, къде блъскаш дъщеря си?

Царят се дръпна назад, а Педя човек подаде брадата си от колесницата:

– Да се махаш, чужденецо, или ще те обадя на Ламята! Преди да те налага, аз ще ти избалакам очите! – закани се малкото човече и брадата му гневно заподскача.

Най-малкият брат, без да каже нищо, пристъпи напред, хвана ламския лакей за брадата, завъртя го няколко пъти във въздуха над главата си и го запокити с голяма сила към гората, където димяха комините на робските работилници.

– Иди ме обади на Ламята! – викна гръмогласно Юнакът. Сетне се обърна към царя, който зяпаше, поразен от дързостта на чужденеца:

– А ти прибири дъщеря си в двореца! Веднага!

Царят хвана Вейхайвей за ръката, дръпна я силно и двамата търти-ха да бягат, без да се обръщат назад.

Най-малкият брат изкара меча си и бързо zakрачи към чешмата.

Спря до камъка, където стъпват конниците, за да се качат на конете си, Замахна и го удари. Изскочиха искри. Мечът разсече камъка на две.

Юнакът погледна острието на своето оръжие. – от удара не се виждаше никаква следа.

Обърна се към вековното дърво, направи няколко крачки, повторно дигна мечта си и го насочи срещу дънера на дървото, но изведнъж Долови гласовете на орлетата в гняздото, за миг задържа ръката си и вместо да стовари мечта върху дънера, удари най-големия страничен клон.

Хлонът изпраща и се строноляса на земята.

Но ето че откъм Ламската гора се зачу шумотевица и грохот, сякаш приближаваше градоносен облак.

Светнаха шест прожектора – очите на Ламята.

Орлетата, уплашени, се скриха в гняздото и там притихнаха.

Цялата земя затътна. Къщите край площада се раздвижиха и търти-ха да бягат като живи. Комините им се заклатиха.

Най-малкият брат дигна ръка над челото си, погледна към далечината и рече:

– Ламята иде! Моят час удари!

Само след един миг Ламята прелетя над дървото с гръм и трясък. Всичките клони се огънаха и приведоха, сякаш ги беше налегнала страшна стихия. Крилатата страхотия описа три колела – над дървото и кацна наред площада.

И трите й глави трепереха от ярост. От ноздрите й излизаха пламъци. Опашката й се дигаше и отпускате неспокойно. Ноктите на краката й стръвно деряха земята, къртеха камъните на площада.

А Юнакът, застанал прав, леко разкрячен, неподвижен, сякаш беше вкаменен, я гледаше неустрашимо. Десницата му стискаше Дръжката на мечта, чието острие потреперваше леко, отпуснато надолу.

Наоколо нямаше жива душа. Само едно от орлетата подаде главичка от гняздото и се ококори. То искаше да бъде свидетел на историческия бой.

Троеглавата Ламя извика на три гласа:

– Ти ли си оня, дето ми прониза езика със стрела? Юнакът кимна с глава:

– Аз съм!

– А сега ще получиш, каквото заслужаваш! – с голяма омраза го погледна Ламята и тръгна бавно и застрашително към него.

Кривите й нокти се размърдаха, готови да го разкъсат. Разперените и крила се заклатиха. И колкото повече приближаваше, толкова по-

широко се разтваряха челюстите на първата ѝ глава. Показаха се дълги заострени зъби.

Щом усети ламския палещ дъх, Юнакът светкавично отскочи настрана, издигна меча си и със страшна сила го стовари върху източената шия на чудовището.

Едната ламска глава се търкулна отсечена, удари се върху каменните корита на чешмата, отскочи нагоре като футболна топка, и падна в най-крайното корито.

Ламята, притръпнала от болка, нададе страховит рев на два гласа. Цялата земя се раздруса.

Без да се мае, тя разтвори челюстите на втората си глава, грозно зашумя с крилата си, политна слепешката напред, но Юнакът повторно отскочи настрана и мечът му блесна още един път като светкавица.

И втората отсечена глава на Ламята се бухна в коритото до първата.

Тежко ранената страхотия се завъртя бясно около себе си и ревна само с един глас:

– Олелеее!

Но преди да раздвои челюстите на третата си глава, Юнакът налетя върху нея. За трети път светна мечът му.

– Их!

И последната, ламска глава отхвъркна към коритото.

Победителят избърса с длан челото си, отиде на чешмата, скъса червения печат, хвана желязната запушалка, разклати я, напъна се и я изтегли. Силна водна струя-бликна от чучура. Водата забълбука в коритата. Юнакът подложи под чучура меча си, изми го хубаво и пак го прибра в ножницата.

Тогаво от всичките краища на града се втурнаха жени с кобилици и медници, с бакърени гюмчета и кратунки. Всичките тичаха презглава към чешмата и викаха:

– Вода! Вода!

И почнаха да пълнят съдините от чучура, гребяха от пълните корита, блискаха си лицата и очите им горяха от радост.

Дотърчаха ѝ малки деца. Те посрещаха майките си, изправяха се на пръсти, протягаха ръчички, хващаха медниците, навеждаха ги надолу и жадно смучеха. С умиление ги гледаха майките им.

Като видя каква буйна веселба е залюляла целия град, Юнакът се усмихна и се прибра под сянката на орловото дърво. Съблече горната си дреха, постла я до дънера и полегна – да си откъдне от лютия бой. Сложи ръце под главата си и се загледа към листата, които весело трепкаха,

сякаш му ръкопляскаха като зелени ръчички. Погледът му се замрежи. Сънят затвори клепките му.

По едно време го стресна писък на уплашени пилета.

Ламският победител скочи, погледна нагоре към гняздото и видя една змия като копраля – пълзи и съска с отворена уста, приближава гняздото.

– Само змии и лами ли ще срещам на този Долна земя? – си рече Юнакът и подскочи. Хвана се за най-долния клон и чевръсто почна да се подема. До двата чуковати клона той стигна тъкмо когато змията се беше надвесила над гняздото. С немощни крилца пърполяха орлетата и жално-милно пискаха.

Юнакът безшумно измъкна меч си и без да замахва, чукна лекичко змията с острието през кръста и я разсече на две. Двете змийски половици се свлякоха между клоните.

Тъкмо в този миг тъмен облак засенчи целия площад. То не беше тъмен облак, а една орлица със сребристи великански крила. Тя отдалече беше съзряла човека, наведен над гняздото, и налетя стремглаво – да му изкълве очите.

– Стой, мамо – запищяха и се раздвижиха орленцата. – Какво мислиш да правиш? Този човек ни отърва от змията, а ти искаш да го погубиш!

Орлицата изви главата си, погледна с едно око към земята, видя двете змийски половици и разбра всичко. Качна на земята и отпусна крилата си успокоена. И Юнакът слезна от дървото. Тогава орлицата му проговори с човешки глас:

– Спасителю на малките ми рожби, ти ми направи голяма добрина. Откак съм почнала да мътя – орлета не съм отглеждала, защото всяка година змията ме издебваше и изяждаше рожбите ми, преди да са им пораснали крилата. Каж ми с какво мога да ти се отплатя?

Юнакът отговори:

– Аз отплата не искам, но ако можеш, изнеси ме на Горна земя, защото овенът, дето ме смъкна тука–тръгна по полето и се загуби от очите ми.

– Ще те изнеса, когато поискаш! – рече орлицата. – Всичко ще направя за тебе, защото си юнак.

И като изви глава, тя отскубна с клон едно перо от опашката си и му го подаде:

– Вземи туй перо и го накичи на калпака си. Когато ти потрябвам – подхвърли го нагоре и кажи: „Да ми дойде орлицата!“ . Перото ще литне

като стрела и ще ме намери, където и да съм!

Победителят пое перото и го закичи на калпака си.

В ТРОННАТА ЗАЛА

В тронната зала на двореца негово величество седеше на трона си, полузатворил очи, отпуснал ръцете си надолу, изпружил краката си напред. Отметнала короната му настрана, Вейхайвей го пощеше с усърдие.

– Ох, таткооо – рече тя, – нали не си се къпал, откак ламтурникът запуши чешмата, главата ти се е превърнала на кошара за мисикомии.

– Какво е туй мисикомии? – попита величеството.

– Не знаеш ли? Ей, че си бил прост! Мисикомии са ония малки животинки, които се развъждат в косата и те карат да се чешеш.

Влезе маршалът на двореца, изкашля се в шепата си и съобщи:

– Дошъл е придворният художник Блюдолиз! Негово величество кимна с глава:

– Да влезе!

– Слушам, ваше величество! – с висок глас извика маршалът, обърна се и изскочи навън.

След малко той се върна и въведе художника Блюдолиз в тронната зала.

Художникът мъкнеше една голяма картина с позлатено кръжило. С мъка я отнесе до трона и я изправи срещу царя и княгинята.

Като видяха какво е нарисувал придворният художник, царят и Вейхайвей зяпнаха от учудване.

– Ааааа! – извика царят.

– Ооооо! – обади се княгинята.

На картината досетливият, художник беше нарисувал самия цар с гол меч в десницата. Надменен и велик. Десният му крак е стъпил върху туловището на Ламята, а три отсечени ламски глави показвах на какво е способен цар Патаран.

Царят поклати глава и рече: – Прекалил си го, драги. Победител на Ламята не съм аз.

– Все едно, ваше величество – лукаво се усмихна Блюдолиз, – ако оня не беше яубил, вие щяхте да я насечете на парчета. Всички знаят, че по-безстрашен цар не се е раждал на земята.

– Ти каза истината! Заслужаваш двойна награда: първо, защото си придворен художник, и второ, защото обичаш истината. Дръж!

Негово величество извади от джоба си една кесия с пари и му я хвърли като на куче.

Художникът пое майсторски кесията, поклони се до краката на Царя, окачи картината на най-видното място в тронната зала; и се изтегли заднешком, с лице към владетеля.

Тогава Вейхайвей се обърна към баща си и започна глезено:

– Таткооо!

– Кажи, кукло! – рече царят.

– Сега пък искам да се ожения!

– Тъй ли? – скокна царят. – За кого?

– За оня, дето уби Ламята! – тропна с крак княгинята.

– Е – разпери ръце царят, – ти вече го прекаляваш! Завчера: „искам златна ябълка“, днес: „искам мъж“! Добре, да го приберем в двореца, но защо ни е, когато не е достоен за тебе?

– Как да не е достоен? – пресече го Вейхайвей. – Много е хубав!

– В жилите му не тече царска кръв! – натъртено рече цар Патаран.

– Ами кой уби Ламята? Кой ми отърва живота? – попита Вейхайвей.

Царят посочи с пръст към картината:

– Героят е нарисуван там!

Вейхайвей подскочи и наемалко щеше да каже нещо неприятно на баща си, но си затули с шепа устата и задържа думите си. От устата й излезе само едно:

– Ауууу!

Царят строго я погледна:

– Защо аукаш?

– Нищо – нацупи се Вейхайвей. – Татко, казвам ти, ако не ми го доведеш – ще ти се разсърдя и вече няма да те пощя!

Най-сетне царят отстъпи, защото не можеше нищо да откаже на дъщеря си, па и главата го сърбеше много. Удари три пъти с жезъла си по пода. Намести короната си.

Дотърчаха осемнадесет слуги и паднаха на колене пред негово величество. Наведоха си главите до пода и извикаха едногласно: – Заповядайте, ваше величество!

– Заповядвам ви – викна цар Патаран – да ми доведете оня с орловото перо на калпака. Веднага! Додето прочета до десет – тука да е!

Вейхайвей запляска с ръце, изкара от джоба на роклята си едно кръгло огледалце и захвана да се оглежда, сетне бръкна пак в джоба си, извади едно щипало и се залови с изплезен език да си скубе веждите, за да изглежда по-хубава.

А в туй време слугите тичаха презглава надолу: щяха да си

изпочупят краката, А някои се плъзнаха по парапетите на стълбището.

Додето царят прочете до десет (а той можеше да чете само до десет!), Най-малкият брат влезе в тронната зала. Строен и напет.

Калпакът му беше леко накривен, на калпака – перо пауново, а ризата му – майсторски извезана.

Вейхайвей като го видя, въздъхна, прехапа си устните, скри се зад трона и рече:

– Леле какъв е хубавец! Царят викна с важен глас:

– Добре дошъл в моя дворец!

– Благодаря, ваше величество! – поклони се победителят на Ламята.

– Знаеш ли защо съм те повикал?

– Вие ще кажете, ваше величество!

– Намислил съм да те ожена.

– За кого? – учуди се Най-малкият брат.

– За дъщеря си! – рече царят.

– Сега я наредихме – проговори на себе си момъкът. – Къде е тя?

– Тука е, зад гърба ми! – посочи с пръст царят зад гърба си. Вейхайвей се изправи:

– Тук!

Поразен от нейната грозотия. Най-малкият брат се обърка и отстъпи три крачки назад.

Царят изви глава и пошепна на дъщеря си:

– Видя ли го как се зарадва? Дай му пръстена си! Вейхайвей изтича напред, хвана десницата на гостенина и без да го пита иска ли, или не иска – наниза на едина му пръст златен пръстен.

– Аз... аз... такова... – почна да си дърпа ръката Най-малкият брат.

– Какво? – пресече го царят. – Искаш да кажеш, че не си достоен? Не бери грижа за тая работа, щом като моята дъщеря ти е хвърлила око. Но трябва да знаеш, че аз току-тъй няма да ти я дам. За да я заслужиш, най-напред трябва да убиеш великана Ох, който, ме посрами пред очите на цялата ми войска. Хайде да е честито!

Юнакът смънка две-три думи, от които нищо не се разбра.

– Къде си отседнал? – попита царят.

– Накрай града има една самотна бабичка. В нейния дом съм се настанил.

– Не може! Не позволявам! – разгневи се величеството. – Ти ще ми бъдеш гост в двореца! Заведете го в готварницата! Гостенин човек най-много се радва, когато го настаниш в кухнята. Пригответе му – обърна се той към слугите, които се бяха натрупали на вратата – най-добрия

кон! Нека се разходи из града – да види на колко народ заповядвам!

КАКВО СТАНА В ГОТВАРНИЦАТА НА ДВОРЕЦА

Заведоха гостенина в дворцовата готварница. Юнакът надникна вътре и се намръщи: никъде не беше виждал по-голяма бъркотия: тигани, ношви, лопати, метли, немити паници, лъжици, триножници – всичко беше нахвърляно в безредице. До камината имаше миндер, но върху него се бяха изтегнали две затлъстели котки. Светлина влизаше само през едно дълбоко прозорче. Някой беше забравил нажежената ютия върху масата и покривката димеше.

– Тая готварница на нищо не прилича! – обърна се гостенинът към царските слуги. – Кой е забравил ютията? Угасете покривката, защото ще изгори дворецът на цар Патаран!

– Одеве – отговори главната готвачка – тука беше влязла княгинята, тя е разбъркала всичко и забравила ютията.

– Наредете готварницата – поръча Най-малкият брат, – а пък аз ще се поразходя из града и ще потърся светилник, защото тука е много мрачно.

И като се метна на най-хубавия кон от царската конюшня, той излезе на улицата. Подире му се навървиха цяла дружина царедворци.

С голяма почит го посрещнаха столичаните. Старите го сочеха с пръст и казваха на децата си:

– Яжте хляб и пийте вода, за да пораснете и станете като този юнак!

Юнакът свърна по най-близката странична уличка и спря пред един дюкян с разтворени кепенци. Под прозорците бяха изнесени чудесни свещници от ковано желязо, а до вратата стоеше изправен оня същият фенер; в който шестимата братя бяха скрили своята сестричка Златушка.

Юнакът дръпна юздата на коня си, спря го, разгледа фенера и викна:

– Хей, кой е тука продавачът?

От магазина показа брадатата си глава ламският лакей – Педя човек. Като видя кой седи напреде му, Педя прежълтя от страх.

– Аха, ти ли си бил търговецът! – навъсено го погледна Юнакът и попита сурово: – Колко пари струва този фенер?

Педя човек запелтечи:

– Ффенера ссструва... хиляда жълтици!

– Колко? – кресна Юнакът толкова силно, че продавачът подскокна и се дръпна в дюкяна. – Ще ти оскубя брадата, задето ме лъжеш! – закали му се с пръст купувачът. – Де се е чуло и видяло един фенер да струва хилядо жълтици? Излез въл!

Педа човек се показва отново:

– Той ссструва... сссто жълтици, но аз ще ти го дам за една жълтица. Вземай го!

Юнакът се обърна към царедворците:

– Дайте му една жълтица и отнесете фенера в готварницата!

Като обиколи целия град и надвечер се прибра в готварницата, Най-малкият брат завари всяко нещо подредено и сложено на мястото му. Котките ги нямаше, запалената покривка беше сменена с нова – чиста и снежнобяла. Макар че на огнището под камината гбряха дебели главни – в готварницата цареше полумрак.

Фенерът стоеше изправен зад вратата.

Юнакът се разположи на миндера и плесна три пъти с ръце. Вратата скръдна и в кухнята влязоха дванайсет готвачки с бели престилки, с червени герданчета и кривнати шапчета на главите. Всяка беше боднала на ухото си по една латинка, а главната готвачка – две.

Готвачките се наредиха в полукръг и се поклониха.

Главната готвачка рече:

– Заповядай, Юначе!

– Запалете фенера! – поръча гостенинът.

– Ей сегинка – връцна се главната готвачка, затече се към огнището и се наведе за главня, но додето я вземе – фенерът блесна сам с ослепителна светлина и озари цялата покъщнина.

Готвачките до една ахнаха, поразени от туй чудо. Развикаха се:

– Фенерът се samozапали! Фенерът се samozапали!

– Тихо! – накара ги да млъкнат главната готвачка. – Друго какво искаш, юначе?

– Искам да ям, да ям! – отвърна Най-малкият брат и отвори устата си, за да видят колко е гладен.

Готвачките се разшетаха. Наредиха трийсет и две паници, търколиха един бял хляб като воденичен камък, донесоха димящи тенджери и почнаха да сипват разни яденета. Като сколасаха, главната готвачка покани гостенина:

– Наздраве, Юначе, да ти е сладко!

Сетне тя направи знак с глава на другите готвачки и всички се измъкнаха от кухнята.

Юнакът седна до масата, хвана големия хляб, но додето го разчупи – три пъти се изпоти. Захвана да тика в устата си големи зальци. Загреба с лъжицата ядене, сръбна и си каза:

– Ох, че сладко! Откога не съм ял топло ядене!

Но в същото време вратичката на фенера скръцна и се откряна полекичка. На прагчето се появи Златушка.

– И аз съм гладна! – каза тихичко момичето.

Юнакът извърна очи и изгърва лъжицата върху покривката:

– Коя си ти?

– Аз съм едно непознато момиче, но ти изцапа покривката.

– Нищо – отговори Юнакът, – готвачките ще я изперат. А ти що щеш във фенера?

– Досега бях робиня на великана Ох – почна да разказва Златушка, – после моите братя ме скриха във фанера, после Педя човек ме откара със стъклената каручка в магазина за Продан, после ти се появи на кон и ме купи за една жълтица.

– Ти да не си дъщерята, на оная, крайната бабичка с шестимата синове? – попита Юнакът.

– Аз съм, ами коя! – отвърна Златушка.

– Слизай тогава да ядем!

Златушка посегна да скочи, но момъкът я превари, протегна ръце, пое я от фенера и я сложи да стъпи на краката си.

– Хоп! – извика весело момичето и се намести на масата срещу него.

Грабна една лъжица. Нагреба си ядене. Тя държеше хубаво лъжицата и внимаваше да не си окапе роклята. А Юнакът не снемаше очи от нея. Златушка го попита:

– Защо ме гледаш тъй?

– Защото си най-хубавото момиче на света.

– Не приказвай такива думи – дяволито го заплаши с пръст девойчето, – защото имаш пръстен на ръката си.

Юнакът погледна пръстена на Вейхайвей, намръщи се, изкара го от пръста си и го пусна в кратунката за сол, окачена над камината.

– Този пръстен – рече той – не беше за мене, нито съм го искал. Навря ми го на пръста едно бостанско плашило. Сега вече нямам пръстен! Искаш ли да дойдеш с мене на Горна земя?

Златушка наведе глава. Клепките ѝ паднаха срамежливо. Те бяха като две златни метлички, а очите ѝ приличаха на кюстендилски хрущялки.

– Искам – рече тя, – но не мога да тръгна, преди да са излезли моите братя от тъмницата на Ох.

Тогава Юнакът се удари по челото:

– Бре, аз забравих оня проклет великан, но утре ще се разправя с него!

След вечеря момичето седна на миндера, хвана коленете си с две ръце, заклати се напред-назад и запя:

Аз съм мамина Златушка,
аз съм мека медна крушка,
досега аз бях робинка,
занапред ще съм латинка –
росна, румена, в градинка!

Най-малкият брат въздъхна от сърце и я помилва по главата. Златушка скочи, стъпи върху едно столче, пак влезе във фенера и затвори вратичката му. Фенерът угасна.

ПОСЛЕДНИЯТ ДВУБОЙ

Рано на другата сутрин, преди изгрев слънце, царските вратари разтвориха железните порти на двореца. Негово величество в нощница и по чехли на бос крак стоеше облегнат на балконската преграда, а долу под балкона беше застанал Юнакът, яхнал на кон. По седлото на коня блестяха златошити коронки. Под сребърните подкови на нетърпеливите му крака изскачаха искри... Царят нареждаше тъй:

– Вземи една главня! Когато стигнеш Ламската гора – запали я! Всичките дървета ще пламнат, ще подхванат двореца и Ох ще изгори вътре. Тогава няма да имаме врагове и ще царуваме хиляда години. Нали, Вейхайвей?

Вейхайвей надничаше през рамото на баща си и подсмърчаше. Искаше всички да видят колко тъгува поради раздялата с годеника си. – Всичко да стане на пепел! – извика тя. Но Най-малкият брат поклати глава.

– Дума да не става – рече той, – гората аз не мога да запалия. Какво са ми криви вековните дървета, че да ги изгоря? Ами знаете ли колко лековити билки растат под дърветата и колко птици са измътили пиленца в гнездата между клоните? Пожар в гората няма да направя!

– А как ще се разправиш с Ох? – попита царят.

Юнакът хвана дръжката на меча си:

– С този меч! Той може да сече дървета, камъни и желязо.

– Убий го, ако можеш! – извика цар Патаран високо и промърмори под носа си: – Ако пък той ти вземе душицата, няма да пророня за тебе нито една сълза. Много си ми притрябал в двореца...

И започна да пъди конника с ръка:

– Заминавай! Заминавай! Какво чакаш?

Вейхайвей се надигна на пръсти и започна да маха с кърпичката си през рамото на царя.

Една бойна тръба екна над току-що събудения град и конникът препусна вихром по широкото поле към стените на мрачното ламско свърталище.

Конят препуска дълго, докато потъна целият в гореща пот, спря се пред опушената стена, изправи се на задните си крака и почна да цвили.

Върхарите на Дамската гора се люшкаха едвам-едвам. Гората глухо шумеше. От комините на работилниците припламваха огнени езици,

ближеха облаците и сякаш се мъчеха да стигнат до изтънелия рог на месечината. Отвътре долитаха задавени гласове на много хора.

Юнакът се дигна върху стрemenата, направи тръба пред устата си с две ръце и гръмогласно се провикна:

– Ох! Ох! Ох! Излез, дръвнико!

Никой не отвърна нищо, само зелените крокодили в канала, който окръжаваше двореца, избълбукаха и потънаха на дъното.

– Ще те чакам – пак екна гласът на Юнака, – додето преброя до петнайсет. Ако не се явиш, моят кон ще прескочи стената и аз ще те измъкна окован в железни вериги. Що те заключва в една клетка и ще те показвам на децата по панаирите! Едно! Две! Три... – започна да брои конникът, но преди да стигне до десет, ламската врата се разтвори с трясък.

Като чер език напред се източи подвижният мост и се намести над дълбокия ров. На прага се показва великанът Ох. Измери с очи гостенина си, мина тромаво по моста, разклати го и се възправи – грозен и мрачен, обрасъл с четина, разрошен, с кръвясали очи:

– Ти, който погуби майка ми, какво искаш от мен? – попита великанът с продран глас.

– Искам да отключиш подземие то и да пуснеш на свобода робите, които си заключил в работилниците! – изговори Най-малкият брат и го погледна с безстрашни очи. – Друго? – присви очи великанът.

– Искам златните ябълки, които Ламята открадна от дървото на баща ми!

Великанът се засмя зловещо тъй, че каменният зид се раздруса от неговия смях.

– А не искаш ли да те сваря в моя казан? – ехидно отвърна великанът.

Юнакът пламна от тая обида. Извади меча от ножницата, смахмузи коня си и връхлетя към Ох, но великанът се престори на страшно изплашен и търга да бяга покрай дълбокия ров към гората. Той искаше да си поиграе с човека от Горна земя, тъй както котаракът си играе с мишката, рреди да я налага.

– Стой! Стой! – развика се подире му Най-малкият брат, размаха сабята си и го подгони между дърветата.

Изведнъж Ох спря на една полянка и замръзна на мястото си. Обърна се срещу коня и скръсти ръце. Конят също спря като закован и извърна очи настрани, защото не можеше да гледа страшилището.

– Ако не изпълниш заповедите ми, ще ти снема главата от

раменете! – със задъхан глас изговори Юнакът.

– Снеми я! – покорно и насмешливо каза Ох, дори протегна дебелия си врат и наклони чутурата си за сечене.

Юнакът замахна.

Мечът му блесна като мълния и се стовари с нечовешка сила върху [???

.....

Какъв народ се беше насъбрал да изпроводи Юнака, който отърва Долна земя от две страшни чудовища!

Братята на Златушка един след друг се изредиха да му целунат ръка. Орлицата, стъпила върху плочата, на своето място търпеливо чакаше.

Прощаването свърши. Юнакът и Златушка влязоха в ковчега. Седнаха на две трикраки столчета, погледнаха се в очите и се усмихнаха. Вратицата се затвори. Тогава орлицата разпери крила и се дигна.

Описа два три кръга над дървото и се спусна към ковчега.

Хвана с нокти стоманената гривна.

Издигна железния ковчег в облаците.

И колкото по-нагоре отлиташе, толкова по-малък ставаше ковчегът.

А долу на земята един милион мъже размахваха калпаците си, жените нещо викаха, децата крещяха. Орлетата писукаха. Крилцата им трепкаха като ръчички, които се прощават.

Но ето че птицата навлезе в буреносен облак и изчезна. Чуваше се само бученето на вятъра, който носеше облака. Златушка се сгуши страхливо до гърдите на своя другар.

Изведнъж блеснаха лъчите на ослепително слънце.

Златушка погледна през прозорчето на ковчега, подири с очи родния си град, но Долна земя вече я нямаше. Тя беше останала под облаците завинаги.

Две сълзи се търкулнаха по страните на девойката.

– Пиу! – пропищя орлицата.

Юнакът отвори вратицата и поднесе пред клюна ѝ медник с вода.

– Га! – повторно се обади птицата.

Юнакът ѝ подаде един хляб.

ЗЛОДЕИТЕ ОТ КРЪЧМАТА „ПОСЛЕДЕН ГРОШ“

Коя е тази кръчма, издигната на същото място, където някога имаше една чешма с два чучура и четири каменни корита? Над вратата бяха сложили надпис:

Питиепродавница
и гостоприемница
„ПОСЛЕДЕН ГРОШ“
На
Братя Върбанови

Един уморен пътник с тояжка на рамо и торбичка на тояжката спря пред врата, прочете надписа и почука три пъти.

Никой не му отговори. Тогава той отвори вратата, боязливо влезе в кръчмата и спря до вратата. Остави торбичката и тояжката си в къта.

Най-големият брат, застанал зад тезгяха, със запретнати ръкави сплескваше наденици с едно шише и ги низеше на върлина.

Средният брат броеше жълтици в калпака си и свирукаше. Като видя пътника, Най-големият направи с глава знак на Средния – да отнесе жълтиците вътре. Средният влезе в съседната стая. Там между две легла имаше каца, вече пълна догоре с жълтици. Монетите грееха като разровена жар. Средният брат изсипа жълтиците в кацата, излезе пак, затвори след себе си вратата и завъртя ключа.

– Какво искаш, дядо? – обърна се той към пътника.

– Аз ли? От дълъг път ида, затуи ожъднях. Доколкото си спомням – тука имаше една чешма, която...

– Имаше – прекъсна го Средният брат, – но вече я няма.

– Моля ти се – приближи се към тезгяха пътникът. – Налей ми чашка вода!

– Ние вода не продаваме! – обади се оня, който мачкаше надениците.

– А какво продавате?

– Винце.

– Как го давате, мога ли да попитам?

– Жълтичка за паничка!

– Ами като нямам пукната пара! – завайка се пътникът.

– Щом като нямаш пари – няма и да пиеш вино! – викна сърдито Най-големият, а Средният приближи до пътника, подаде му торбичката и тояжката и го изтика навън:

– Хайде, махай се оттука!

– Къде ще ида? – попита пътникът. – Вече мръква.

– Иди в гората. Там има вода, колкото щеш?

– А вълците? Нали ще ме изядат!

– Нека те изядат. С тебе няма да се свърши светът. Един сиромас по-малко!

Изхвърленият пътник, който беше същият оня странник, дето превърна водата на вино, поклати замислено глава, обърна се, дигна десница и бавно изговори: – От чешмата да потече пак вода, а в кацата всичките жълтици нека се превърнат на трици.

И бързо навлезе в гората.

Подир малко над горските върхари се зададе орлицата с железния ковчег. Тя беше много уморена и едвам размахваше крила. Като наближи до кръчмата, птицата се спусна надолу и кацна на поляната. Ковчегът тупна в меката трева. Вратицата му се отвори и отвътре излезе Най-малкият брат. Подире му скочи Златушка с кошничката.

Юнакът се изправи пред орлицата, стори дълбок поклон и рече:

– От сърце ти благодаря, птицо крилата! По-нататък аз знам пътя за бащината къща!

А Златушка сне от шията си мънистеното герданче и го наниза върху шията на орлицата.

– От мене за спомен! – извика тя.

– Бъдете честити до края на живота си! – благослови ги орлицата и раздвижи крилата си.

– А как ще се върнеш до Долна земя, когато всичката вода и всичките хлябове се свършиха? – попита я Най-малкият брат.

– Не ми трябва вече – отговори птицата, – нито вода, нито хляб, нито месо! Надолу пътят е лек. Додето на небето избиат първите звезди – аз ще бъда при орленцата си. Прощавайте!

И тя потегли назад по същия път.

Най-малкият брат влезе в кръчмата.

Като го видяха, двамата големи си глътнаха езиците.

– Откъде идеш? – попита Най-големият.

– От Долна земя, ей сега пристигнах.

– Какво направи?

– Убих Ламята, а вие?

– Ние... ние... те чакаме – отвърна Средният.

На прага стъпи и Златушка. Като слънчоглед грейна лицето ѝ.

– А туй момиче отдека е? – загледа се Най-големият брат към момичето.

– То е долноземка. Годеничка ми е! – усмихна се Най-малкият и се обърна към Златушка: – Пристъпи, Златушке, да те видят моите по-големи братя.

Златушка нерешително направи две-три крачки, а Най-големият сръга Средния:

– Наточи вино да почерпим гостите!

Средният грабна една дамаджана и затрополя надолу по стълбата, която слизаше в зимника. Само след два-три мига изпод земята, се чу гласът му:

– Батеее! От чешмата тече водааа! – крещеше она, сякаш го беше охапало бясно куче.

– Водааа! – развика се и Най-големият. – Я опитай дали е вода!

– Опитах, два пъти опитах! – пак екна долният глас.

– Ами сега какво ще правим? – удари се по челото Най-големият.

– Нищо – рече Най-малкият, – ще си идем у дома, да зарадваме стария.

През същата нощ, когато месечината се появи над гората и по-сребри керемидите на кръчмата, двамата по-големи братя се измъкнаха крадешком от кръчмата. Най-големият носеше на гърба си чувал. В чувала пъшкаше нещо тежко.

Средният заключи вратата на „Последен грош“ и пусна ключа в джоба си, но ключът неусетно се изхлузи от съдрания джоб и падна пред прага.

Мълчаливо закрачиха двамата между дърветата.

Щом изчезнаха в пущинака, пред кръчмата изневиделица се появи странникът. Остави тояжката и торбата си до прага, наведе се, взе от земята ключа, дето го беше изгърсил Средният брат, и отключи кръчмата. Пристъпи вътре.

Тогава от зимника се чу заглушителният писък на Златушка:

– Помощ!

Странникът отмести големия камък, с който беше затиснат капакът на зимника, и отвори подземие. От тъмнината се показва главата на Златушка. Странникът попита девойката:

– Къде ти е годеникът?

– Братята му го вързаха, натъпкаха го в един чувал, затъкнаха с

кърпа устата му – да не вика, и го отведоха някъде, а мене затвориха в зимника.

Странникът я хвана за ръката, изтегли я горе и рече:

– Върви подире ми! И недей се плаши! Всичко ще се нареди тъй, както трябва.

В същото време двамата тъмни братя вървяха по една светла горска пътека. Дърветата, притаили дъх, се давеха в безмълвие. Нито един лист не шумолеше. Като стигнаха до едно кухо дърво, поломено от гръмотевица, Средният прошепна:

– Бате, тука е вълчото връвище. Пущай чувала! Щом месечината се потули зад облак – от пещерите ще изскочат гладните вълци и ще го намерят.

Най-големият пусна чувала и го развърза.

От чувала с мъка се извлече Най-малкият брат. Ръцете му бяха здраво вързани отзад, краката му – омотани с дебело въже, устата му – запушена с кърпа.

Най-големият изръмжа:

– Сега вече ще се отървем от тебе! Вълците ще те разкъсат!

А Средният се наведе, извади кърпата от устата му и добави:

– Дишай, защото не искам да се задушиш и издъхнеш, преди да са дошли вълците.

И двамата злодеи поеа назад тичешком.

– Какво зло съм ви сторил, мили братя, че ме оставяте на вълците?

Никой не му отговори.

Месечината, потресена от престъплението, бързо потъна зад един облак. Наблизо завиха глутница вълци. Святкащи алчни очи се появиха между дърветата.

– Свърши се с мене! – простена Най-малкият брат, захвана да се гърчи и направи отчаяни усилия – да се отвърже, но въжетата бяха стегнати до немай-къде.

Вълците приближиха. Но тъкмо когато един грамаден звяр направи вълчи скок към вързания, измежду дърветата се втурна странникът. Той замахна с тояжката си, удари вълка по главата и викна:

– Циба!

Вълкът заскимтя като куче, укроти се бързо, обърна се назад и под-ви опашка. Тръгна към пещерите. Подире му се повлече цялата глутница.

Златушка се наведе над годеника си и чевръсто развърза ръцете и краката му. Потресен от злодеянието, Най-малкият погледна с

безкрайна благодарност странника и го попита:

– Защо ме оставиха моите братя на зверовете?

– Твоите братя не са добри хора. Те искаха да откраднат кошничката със златните ябълки и годеничката ти. А като се върнат в къщи – смятаха да излъжат баща ти, че те са убили Ламята, за да получат имота му. Но който копае яма за ближния си – сам пада в нея.

– А какво ли стана с магарето ми? – досети се изведнъж Най-малкият.

– Нищо му няма. За да не му дават овес, кръчмарите го натириха в гората, да го одрънкат вълците, но то не се предаде, а захвана да троши зъбите на зверовете с подковите на задните си крака. И стана тъй, че наместо магарето да бяга от зверовете – те офейкват, щом го зърнат в гората. Скитори из хрусталаците. Сутрин яде малини, а вечер – боровинки. Като се досети за тебе, то захваща да реве тъй, че цялата гора кънти от гласа му.

Най-малкият хвана главата си с две ръце и се замисли дълбоко. Магаре клепоухо, а пък у него има повече човещина, отколкото у братята му. Странникът съблече абичката си и я постла на тревата.

– Легнете си – покани той и двамата – да поспите, защото сте много уморени. Виждам, че очите на Златушка се затварят за сън.

Най-малкият и Златушка се търкулнаха върху посланата дрешка и заспаха като заклани.

Тогава странникът извади от торбичката крилете си, намести ги на раменете си, хвана тихичко юнака с дясната си ръка, Златушка – с лявата и полетя:

над горските върхари, позлатени от лунната светлина,
над реките, заглъхнали внощен покой,
над езерата и, моретата,
над най-високите планински върхове –
към родното село на тримата братя.

След потайна доба крилатият старец се върна, намери магарето заспало пред самите бърлоги на вълците, хвана го за ушите и го издигна към месечината.

Пренесе и него.

У ДОМА

Русата глава на слънцето се окъпа в каменните корита на чешмата.

Настъпило беше светло и радостно утро. Юнакът и Златушка още спяха върху постланата дрешка на странника. Магарето се въртеше край заспалите, душкаше, краката им и мърмореше:

– Тези крака са батювите, а тези – какините!

Първа отвори очи Златушка. Разшава се, поизправи се седнала и почна да оправя косите си. Най-малкият брат я усети, прозя се сладко, скочи на крака и се обърна към странника, който плискаше лицето си на чешмата с вода:

– Къде сме? Странникът се понадигна:

– На същото място, където спяхме с братята ти през оная далечна нощ, когато потеглихме по следите на Ламята. Оттук до бащината ти къща има само един ден път.

Най-малкият брат приближи до странника, разгледа го от главата до петите, втренчи се в очите му и попита:

– Кой си ти, дето ме отърва нощес от вълците, и защо вървиш подире ми?

Чудна усмивка озари устните на странника:

– Аз съм твоят късмет.

– А къде останаха братята ми?

– И братята ти потеглиха насам, но те никога няма да стигнат до бащината си къща.

– Защо?

– Защото от оная къща, където ги оставихме, до бащиния ти дом има сто години път.

Като изрече тия думи, странникът мигом изчезна, сякаш никога не го е имало.

Най-малкият брат и Златушка се наместиха върху гърба на своето магаре. То наостри уши, изрева и се понесе вихром към родното, село.

Ето го бащиния дом! Тежката дъбова порта скръцна и се разтвори, но магарето не мина през портата, а прескочи по стар обичай през оградата.

Дядо Върбан се показва на прага и сложи ръка над очите си – да види кой му е дошъл на гости. И като зърна най-малкия си син, непознатото момиче и магарето, старият баща протегна към тях ръце. Устните му

прошепнаха:

– Добре сте ми дошли! Честит съм, че ви дочаках! Най-малкият се наведе и му целуна десницата и Златушка му се поклони до земята.

В клоните на сенчестия орех зачуруликаха славеи. Златушка огледа новия си дом и ахна:

– Колко е хубаво тука!

– Аз, тате – рече най-малкият, – довърших Ламята и ти донесох всичките ябълки, които беше откъснала.

И му подаде кошничката.

Старецът я пое и дигна нагоре десницата си:

– Бъди ми жив и здрав, сине! Двамата с тебе ще развъдим тия чудни плодове! От всяка семка Ще поникне дръвче. Не е далеч времето, когато по цялата земя ще зашумят ябълкови градини и за всяко дете ще има сочни златисти ябълки. А поколенията ще казват: „Колко са сладки дядовите Върбанови плодове!“

Петелът плесна с криле, силно изкукурига и приказката свърши.

КРАЙ

© Ангел Каралийчев

Сканиране, разпознаване и редакция: unicode, 2007

Публикация:

Ангел Каралийчев
Български народни приказки
Издаелство „Народна младеж“

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3565>]